PODPIS ZAUFANY
JOANNA
SZALACHA-JARMUŻEK
15.05.2026 10:57:19 GMT+0200
Dokument podpisany elektronicznie
podpisem zaufanym

Autoreferat

Przedstawiający opis dorobku i osiągnięć naukowych

dr Joanna Szalacha-Jarmużek

Instytut Socjologii

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

1. **Imię i nazwisko: dr Joanna Szalacha-Jarmużek**

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe lub artystyczne

- 2003 UMK w Toruniu, ukończone studia magisterskie na kierunku **socjologia** (w ramach Międzywydziałowych Indywidualnych Studiów Humanistycznych)
- 2004 UMK w Toruniu, ukończone studia magisterskie na kierunku **stosunki międzynarodowe**
- 2008 UMK w Toruniu, ukończone **studia doktoranckie** z zakresu socjologii, **rozprawa doktorska** z zakresu socjologii *Podmiotowe aspekty globalizacji: Poza-państwowi aktorzy i globalna władza strukturalna* obroniona na Wydziale Humanistycznym UMK

3. Informacja o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych lub artystycznych

- 2008 – 2018 **adiunkt w Wyższej Szkole Bankowej** w Toruniu (w tym czasie 2 urlopy macierzyńskie o łącznej długości 20 miesięcy)
- 2018 – obecnie **adiunkt i zastępca dyrektora Instytutu Socjologii, UMK Toruń**

4. Omówienie osiągnięć, o których mowa w art. 219 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2021 r. poz. 478 z późn. zm.).

Jako główne osiągnięcie naukowe wskazuję monografię pt.: **„Social Team Game: Institutionalizing New Economic Phenomena”** (Wydawnictwo Naukowe UMK, Toruń, 2025; ISBN - 978-83-231-6300-8). Tekst monografii (plik PDF, ebook) stanowi załącznik do wniosku w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego. W niniejszym autoreferacie przedstawiam w oparciu o zgłaszane osiągnięcie kolejno, następujące punkty: ogólną charakterystykę głównego osiągnięcia (najważniejsze elementy wkładu w dyscyplinę, wypełnione luki badawcze); omówienie inspiracji teoretycznych koncepcji stanowiącej główny wkład w dyscyplinę (osadzenie analizy w dotychczasowym dorobku socjologii, pogłębienie uzasadnienia istoty wkładu w dyscyplinę); omówienie charakterystyki modelu stanowiącego główny element osiągnięcia; najważniejsze wnioski związane z badaniami empirycznymi (metodologia, wyzwania związane z wybranymi technikami); potencjał dalszych badań oraz związek osiągnięcia z innymi aktywnościami naukowymi. W niniejszym dokumencie przedstawiam również wymaganą *informację o wykazywaniu się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej* oraz *informację o osiągnięciach dydaktycznych, organizacyjnych oraz popularyzujących naukę lub sztukę*.

4.1. Ogólna charakterystyka głównego osiągnięcia

Głównym celem monografii jest przedstawienie autorskiego modelu teoretyczno-analitycznego o nazwie **Social Team Game (STG – Społeczna Gra Zespołowa),** służącego do nowego ujęcia procesów instytucjonalizacji zjawisk ekonomicznych we współczesnych gospodarkach. Monografia ogniskuje się wokół pytania, w jaki sposób rozproszone, lecz celowe działania jednostek prowadzą do powstania trwałych reguł działania (instytucji) w sferze gospodarczej, które zawierają w sobie odwołanie do dobra wspólnego i pozwalają na realizację różnych poziomów interesów ekonomicznych. Podjęte badania wpisują się w nurt **socjologii ekonomicznej** oraz **neoinstytucjonalizmu**, starając się wyjaśnić mechanizmy, dzięki którym aktorzy społeczni reprezentujący różne logiki instytucjonalne (rynek, państwo, wspólnota) współtworzą nowe ramy porządku społeczno-gospodarczego.

Monografia składa się z pięciu rozdziałów. Pierwsze dwa tworzą ramy interpretacyjne, omawiając dorobek teorii neoinstytucjonalnej, ze wskazaniem wątków ważnych dla socjologii ekonomicznej oraz opisując wybrane wątki dotyczące koncepcji kooperacji i działań zbiorowych. Rozdział pierwszy kończy się propozycją syntezy założeń dotyczących aktorów społecznych, instytucji społecznych oraz instytucjonalizacji. Rozdział drugi zawiera natomiast propozycję syntezy głównych założeń dotyczących działań zbiorowych (*collective action*). Na podstawie tych dwóch syntez w rozdziale drugim zostaje przedstawiona koncepcja społecznej gry zespołowej w postaci modelu STG, który następnie jest weryfikowany w kolejnych dwóch rozdziałach poświęconych studiom przypadku. Rozdział trzeci monografii to obszerna analiza zjawiska kształtowania się bezgotówkowości w Polsce. W rozdziale zostały wykorzystane dane zastane, ale także szczegółowo omawiane są wyniki badań własnych (ilościowych i jakościowych) realizowanych w latach 2018-2020. Rozdział czwarty dedykowany jest studium przypadku patriotyzmu ekonomicznego. Ta część monografii wykorzystuje dane zastane, omawia stan badań nad fenomenem patriotyzmu gospodarczego i konsumenckiego w Polsce, a także przedstawia wyniki badań własnych (badania jakościowe) zrealizowanych w latach 2020-2023. Książkę zamyka rozdział piaty przedstawiający podsumowanie koncepcji aplikacji modelu STG do dynamiki instytucjonalizacji procesów gospodarczych. Zebrane są tu także główne odniesienia do obserwacji z badań empirycznych z rozdziału trzeciego i czwartego. W rozdziale omówione są także dalsze możliwe wykorzystania modelu STG.

Przedstawiona we wniosku monografia stanowi istotny wkład w rozwój socjologii ekonomicznej w kilku kluczowych obszarach. Wartość dodaną pracy tworzą kolejno:

1. Autorska synteza trzech podejść - modelu *Institutional Analysis Development* (E. Ostrom, 2011), koncepcji rekursywnej instytucjonalizacji (P. Tolbert i S. Barley 1997) oraz koncepcja pracy instytucjonalnej (T. Lawrence i R. Suddaby 2006) - w jeden mechanizm nazwany Społeczną Grą Zespołową (Social Team Game);

2. Pogłębiona analiza dwóch studiów przypadku (bezgotówkowości i patriotyzmu ekonomicznego) do tej pory nie opisanych systematycznie przez socjologię, pokazująca dynamikę procesów, w których działania podejmują luźne koalicje aktorów społecznych w wybranych polach organizacyjnych, a efekty tych działań są widoczne w skali makro;

3. Opis kształtowania społecznych praktyk i racjonalności w duchu socjologii ekonomicznej.

Autorski **model STG stanowi twórczą syntezę i uogólnienie trzech wskazanych powyżej podejść odnoszących się do koncepcji działań zbiorowych oraz procesu instytucjonalizacji.** Zaproponowany w monografii model STG łączy w sobie aspekt analizy praktyk społecznych, na których skupiają się Tolbert i Barley, regularności obserwowanych w organizacjach, które opisują Lawrence i Suddaby, a także pozycji aktorów społecznych, norm oraz sankcji i ich widoczności na większą skalę w złożonych układach społecznych, co stanowi istotę modelu Institutional Analysis Development (IAD) Ostrom. Jednocześnie model ten wychodzi poza ograniczenia każdej z tych trzech koncepcji, wzbogacając je o wątek gry, czyli praktyk społecznych związanych z wyborem strategii ważnej dla wytwarzania zysków ekonomicznych, a także o wątek zasobów zaangażowanych w działania aktorów dążących do ekonomicznego sukcesu. Ostatecznie model STG umożliwia uchwycenie instytucjonalizacji jako procesu zmiany społecznej dokonującej się na wszystkich poziomach analizy (mikro, mezo i makro).

Wypełnienie luk badawczych: Monografia stanowi odpowiedź na dwie, zidentyfikowane w socjologii ekonomicznej luki – empiryczną oraz teoretyczną. W warstwie empirycznej praca podejmuje tematykę obrotu bezgotówkowego oraz patriotyzmu ekonomicznego, które dotychczas funkcjonowały jako zagadnienia badawcze w domenie nauk o finansach, zarządzaniu albo jako element wiedzy kontekstowej w marketingu, rzadko stając się przedmiotem pogłębionej refleksji socjologicznej. W pracy pokazano, jak oba tematy są słabo rozpoznane przez socjologię, jak brakuje namysłu nad socjologicznymi aspektami płatności bezgotówkowych oraz świadomej, zorientowanej patriotycznie konsumpcji, a w przypadku patriotyzmu ekonomicznego, jak wręcz brakuje systematycznych badań dotyczących skali tego zjawiska. Monografia oferuje więc – poprzez dwa rozbudowane rozdziały prezentujące wyniki własnych badań ilościowych i jakościowych zrealizowanych w okresie lat 2018-2023 – wypełnienie luki w obszarze badań empirycznych obu zjawisk i uzupełnia dorobek socjologii ekonomicznej w tym zakresie.

Znaczenie pracy dla socjologii ekonomicznej polega także na zdolności zaproponowanego modelu STG do wypełnienia luki między obserwacją działania normatywnych struktur makrospołecznych a analizą mikropoziomowych procesów instytucjonalnego urzeczywistniania. Poprzez wyeksponowanie wzajemnych oddziaływań między kulturowo osadzonymi wartościami, normami i sankcjami a orientacjami strategicznymi aktorów społecznych, model STG promuje relacyjne

rozumienie sposobu, w jaki instytucje gospodarcze są konstytuowane, podtrzymywane i przekształcane. Dwa studia przypadku – bezgotówkowość i patriotyzm ekonomiczny - ilustrują, w jaki sposób porządki instytucjonalne wyłaniają się nie tylko jako wynik funkcjonalnej konieczności czy efektywności, lecz jako wytwory społecznie wynegocjowanych znaczeń i zbiorowych intencjonalności. W tym sensie model STG oraz jego empiryczne zastosowania przyczyniają się do szerszego projektu socjologicznego, polegającego na ponownym „osadzeniu" gospodarki w jej kontekście moralnym i kulturowym. Nawiązuje to do fundamentalnych spostrzeżeń K. Polanyi'ego oraz późniejszych badaczy jak M. Granovetter, czy N. Smelser i R. Swedberg, którzy podkreślają konstytutywną rolę relacji społecznych, porządków moralnych i zbiorowej sprawczości w kształtowaniu życia gospodarczego.

Przedłożona monografia wypełnia nie tylko lukę w badaniach empirycznych, ale przede wszystkim lukę teoretyczną dokonując połączenia na nowo wątków **współpracy, działania zbiorowego i dobra wspólnego** z paradygmatem **neoinstytucjonalnym**. O ile neoinstytucjonalizm tradycyjnie koncentrował się na stabilności, legitymizacji i ograniczeniach strukturalnych, o tyle koncepcja STG i cała monografia przesuwają akcent na dynamiczny proces powstawania instytucji poprzez celowe działanie zbiorowe oraz konstruowanie praktyk umożliwiających realizację różnych interesów ekonomicznych. Badania przesuwają także punkt ciężkości z czysto ekonomicznej analizy kosztów i zysków (opłacalności stosowania bezgotówkowości czy patriotyzmu ekonomicznego) na szerokie procesy społeczne, w tym rolę wartości, norm, zaufania oraz symbolicznego konstruowania działań rynkowych. Wypełnienie luki badawczej w polu teorii następuje zatem głównie poprzez autorską koncepcję STG która pozwala na nową interpretację klasycznych problemów nauk społecznych takich, jak:

a) **Mechanizmy dyspozycji do działań prospołecznych:** Praca podejmuje kwestię mechanizmów sprawiających, że aktorzy społeczni skłaniają się do działań zgodnych z szerszym interesem ekonomicznym, uwzględniając lokalnie artykułowane wartości i normy, wykraczając poza wąsko rozumiany rachunek zysków i strat.
b) **Dominacja określonych praktyk działania:** Analiza rzuca światło na procesy, dzięki którym określone praktyki działania jednostek i grup stają się dominujące w danym polu.
c) **Kryteria nowej instytucji:** Praca precyzuje także do pewnego stopnia momenty graniczne, w których możemy mówić o wyłonieniu się nowej instytucji społecznej.

Należy podkreślić, że wskazane luki badawcze nie ogranicza się jedynie do kontekstu polskiego. Choć analizy oparte są na procesach zachodzących w Polsce (bezgotówkowość, patriotyzm ekonomiczny), to monografia wykazuje, że mają one charakter uniwersalny, bo wiążą się z trendami technologicznymi lub konsumenckimi, które występują w większości gospodarek kapitalistycznych (pamiętając oczywiście o uwzględnieniu różnorodności kapitalizmu). Wypracowany model STG posiada wysoki

potencjał aplikacyjny, pozwalając na badanie podobnych zjawisk w innych krajach i polach ekonomicznych, co czyni monografię ważnym głosem w międzynarodowej debacie nad ewolucją współczesnego kapitalizmu. Osiągnięcie naukowe polega zatem na stworzeniu spójnego aparatu pojęciowego, który pozwala badać gospodarkę nie jako sumę egoistycznych działań, ale jako złożoną grę, w której instytucjonalizacja nowych zjawisk jest nierozerwalnie związana z odwołaniem do dobra wspólnego.

4.2. Inspiracje teoretyczne dla modelu STG

Neoinstytucjonalizm stanowi atrakcyjną ramę teoretyczną dla współczesnych nauk społecznych. Przyczyny tego stanu rzeczy mogą być przedmiotem debaty, choć istota zagadnienia prawdopodobnie tkwi głównie w pojemności centralnego pojęcia „instytucji". Jest to kategoria ideologicznie neutralna, nieprowokująca silnych emocji – w przeciwieństwie do pojęć takich jak „kontrola społeczna" – oraz posiadająca bardziej analitycznie uchwytne granice niż pojęcia typu „kultura". Jednocześnie jest ona doskonale elastyczna i pojemna, oferując możliwości rozmaitych operacjonalizacji w ekonomii, polityce, prawie oraz innych analizach procesów społecznych (zob. Alvesson & Spicer, 2019; Wijen & Ansari, 2007; Morgan & Quack, 2005; North, 1990; Mayer & Whittington, 1999; Peng et al., 2018; Granovetter, 2017). Dla socjologów atrakcyjność kategorii „instytucji" polega – jak się wydaje – głównie na jej zdolności do utrzymania równowagi między poziomem mikro, który często zbliża się do psychologii społecznej, a poziomem makro, któremu może brakować wystarczającej rozdzielczości analitycznej. Co więcej, pojęcie „instytucjonalizacji" pozwala ująć dynamikę zmian widoczną zarówno na makro-, jak i mikropoziomie społecznym. Jest to szczególnie atrakcyjne dla wielu badaczy z różnych dyscyplin nauk społecznych, zwłaszcza socjologów, dysponujących bogatą tradycją badania zmian społecznych.

Bogaty dorobek teorii neoinstytucjonalnych jest inspiracją dla fundamentalnych założeń dla modelu STG dotyczących natury instytucji jako „reguł gry" oraz mechanizmów ich stabilizacji. Jednocześnie należy podkreślić, że jednym z wyzwań analizy przeprowadzonej w monografii, była selekcja tego niezwykle bogatego dorobku. Teorie neoinstytucjonalne stanowią bowiem także przykład nieustannie rozwijającej się tradycji badawczej. W ramach tego nurtu teoretycznego stale pojawiają się nowe koncepcje i konceptualizacje, szczególnie w obszarze studiów nad organizacjami. Niniejsza praca wpisuje się w ten trend i ma na celu przyczynienie się do dalszego wzbogacenia tych dynamicznych ram teoretycznych. Dlatego też odniesienia do teorii neoinstytucjonalnej nie mają w monografii charakteru wyłącznie rytualnego i służą jako punkt wyjścia do dalszych poszukiwań oraz własnych rozważań teoretycznych. Zmierzenie się z wieloaspektową tradycją neoinstytucjonalizmu stanowi szczególnie istotne wyzwanie, przed którym stała prezentowana we wniosku książka.

Analiza przedstawiona w monografii i sformułowane w niej wnioski z badań empirycznych ostatecznie bazują na kilku inspiracjach z tego kręgu teoretycznego. Po pierwsze jest

zakotwiczenie w ujęciu „instytucji" jako formy skryptu, który jest z jednej strony modelem mentalnym (zespołem idei dotyczących możliwych, akceptowanych działań, wyrażonych w przekonaniach, deklaracjach i artefaktach materialnych), a z drugiej – regularnościami behawioralnymi (zespołem widocznych zachowań i powtarzalnych praktyk kultywowanych przez grupę aktorów). W aspekcie centralnego pojęcia monografia nawiązuje ostatecznie do trzech źródeł inspiracji z badań instytucjonalnych: ujęcia D.C. Northa - instytucje jako „reguły gry" (1990), definicji instytucji R.W. Scotta (1995) oraz ujęcia kognitywnych aspektów dokonaną przez M. Douglas (1986).

W pierwszej kolejności zaproponowana w monografii koncepcja STG jest zainspirowana koncepcją instytucji jako „reguł gry" D.C. Northa. Koncepcja STG nie traktuje instytucji bowiem jako statycznego tła, lecz jako żywy proces wyłaniania się reguł w toku interakcji między organizacjami i aktorami społecznymi. North przedstawia instytucje jako stworzone przez ludzi ograniczenia (formalne i nieformalne), strukturyzujące, zwykle stabilizujące interakcje polityczne, ekonomiczne i społeczne. W modelu STG podmioty gospodarcze (firmy, banki, itd.) są traktowane – w tym duchu - jako „gracze", którzy poruszają się w ramach tych reguł, dążąc do realizacji swoich interesów. W koncepcji Northa kształtowanie instytucji to tworzenie reguł, które stabilizują interakcje między graczami. Charakter tej stabilizacji nie jest jednak określony i nie wyklucza powstania asymetrii w realizacji interesów. Założenia te stały się ważną inspiracją dla ujęcia dynamiki powstawania bezgotówkowości i patriotyzmu ekonomicznego, wskazując na aspekty formalne i nieformalne oraz na kwestię interesów.

Po drugie prace R. W. Scotta i M. Douglas wniosły do analizy wątek poznawczych wymiarów instytucji. W koncepcji Scotta instytucje społeczne opierają się o trzy filary - regulacyjny (sankcje), normatywny (wartości i etyka) oraz kulturowo-poznawczy (sposoby interpretacji świata). Inspiracja pracą Scotta (1995) pozwoliła na włączenie do modelu STG tych trzech wymiarów oddziaływania instytucji. Dzięki temu STG nie ogranicza się do analizy przymusu, współpracy wymuszonej przez regulacje czy przemoc, ale przede wszystkim uwzględnia rolę podzielanych wartości, które kształtują poznawcze dyspozycje jednostek działających w ramach instytucji gospodarczych. I wreszcie praca Douglas zainspirowała do pokazania, że instytucje to wzory działania, które przekładają się na doświadczenie jednostek oraz ich przekonania na temat tego, co jest prawdziwe, słuszne czy odpowiednie w konkretnym kontekście.

W dalszej kolejności koncepcja STG odwołuje się do działań podejmowanych przez społecznych aktorów, które skutkują powstaniem instytucji. W tym wymiarze monografia nie tylko opisuje i dyskutuje naturę procesu instytucjonalizacji, ale szuka najlepszego jej ujęcia, głównie korzystając z koncepcji instytucjonalizacji zaproponowanej przez P. Tolbert i S. Barley (1997). Ich model tzw. rekurencyjnej instytucjonalizacji bazuje na koncepcji „skryptów społecznych" (*social scripts*) – czyli powtarzalnych wzorów interakcji, które są kodowane, odgrywane, a następnie uprzedmiotawiane jako trwałe instytucje. Tolbert i Barley ujęli instytucjonalizację jako proces przejścia od

jednostkowych działań (mikropoziom) do trwałych struktur organizacyjnych (mezopoziom). Podstawowym założeniem tego modelu jest to, że obserwacja procesu instytucjonalizacji musi zostać przeprowadzona w określonym przedziale czasowym. Podkreśla to znaczenie aspektu dynamicznego instytucjonalizacji. „Skrypty" są definiowane przez autorów jako regularności behawioralne, obserwowalne, powtarzalne działania oraz wzorce interakcji specyficzne dla danego środowiska. Tolbert i Barley piszą, że ich użycie terminu „skrypt" przypomina termin „modalność" w koncepcji A. Giddensa. Nie używają jednak tego słowa w znaczeniu „modeli mentalnych" czy zjawisk poznawczych, jak ma to miejsce w pracach innych socjologów. Ponieważ skrypty są obserwowalne i behawioralne, można je empirycznie zidentyfikować i poddać analizie. Koncepcja rekursywnej instytucjonalizacji zainspirowała pomysł kolejnych faz instytucjonalizacji w procesie STG, a także posłużyła do przyjęcia założenia o temporalnym wymiarze całego procesu, który z kolei wiązać się może z angażowaniem się różnych aktorów społecznych na różnych etapach.

Wreszcie z bogatego dorobku koncepcji neoinstytucjonalnych ważną inspiracją było pojęcie pracy instytucjonalnej, które pozwala uchwycić podmiotowy aspekt instytucjonalizacji i jej efektów. T. Lawrence i R. Suddaby autorzy tego pojęcia (2006) definiują pracę instytucjonalną jako celowe działania nakierowane na tworzenie, utrzymywanie lub niszczenie instytucji. Akcentują w tym rolę praktyk, intencjonalnych działań, mobilizacji aktorów oraz różnych poziomów aktywności organizacji w danym polu organizacyjnym. W modelu STG koncepcja ta została wykorzystana do analitycznego ujęcia aktywności, praktyk, które kreują nowe rozwiązania lub też ugruntowują je w określonym polu organizacyjnym.

Na poziomie ogólnym niezwykle ważna inspiracją dla modelu STG jest klasyczna koncepcja społecznego konstruowania rzeczywistości P. Bergera i T. Luckmana (2016). Ich ujęcie instytucjonalizacji, jako części procesu uzewnętrzniania się społeczeństwa, zamieniania subiektywnych doznań na obiektywne efekty, jest zresztą od dawna stałym punktem odniesienia dla teorii neoinsytucjonalnych. Koncepcja Bergera i Luckmana wnosi niezwykle ważne dla modelu STG podejście do procesów społecznych, akcentujące przejścia od poziomu mikro do poziomu mezo i makrospołecznego. Natomiast nie zawiera ona wątków istotnych dla analiz procesów gospodarczych, czyli kwestii zasobów będących częścią instytucjonalizacji.

Wiele analiz socjologicznych nieuchronnie podejmuje problem zachowań zbiorowych, które prowadzą do powstawania nowych wzorców relacji lub form organizacyjnych. Idąc śladem tradycji socjologii ekonomicznej (Granovetter, 2017; Morawski, 2011; Smelser i Swedberg, 1994) oraz teorii neoinstytucjonalnej (Meyer i Rowan, 1977; Powell i DiMaggio, 1983), monografia bazuje na założeniu, że zjawiska ekonomiczne często wynikają z szerszych procesów społecznych i z kolei wywierają wzajemny wpływ na inne sfery życia społecznego. Takie interakcje mogą wzmacniać lub osłabiać określone systemy wartości, kształtować nowe ramy normatywne lub zmieniać pozycję poszczególnych grup w

hierarchii społecznej. W tym duchu monografia sięga po zagadnienie działania zbiorowego (*collective action*) jako kategorii opisującej szczególny rodzaj skoordynowanych, ale jednak nadal w jakimś sensie rozproszonych aktywności podejmowanych przez aktorów społecznych.

Koncepcja działań zbiorowych stanowi ważną inspirację dla modelu STG. Po pierwsze w wydaniu klasycznym (M. Olson 2012) używa się kategorii działań zbiorowych do opisania sytuacji mobilizacji aktorów wokół konkretnych celów, w tym wokół ich interesów ekonomiczno-politycznych. Po drugie, w wydaniu E. Ostrom (2011) koncepcja ta używana jest do szerszego zrozumienia problemów z konstytuowaniem się układów społecznych wokół interesów ekonomicznych oraz jakiejś formy dobra wspólnego. Dodatkowo Ostrom zaproponowała ramę analityczną (IAD) dla badań działań zbiorowych, która to rama uwzględnia kwestię różnych pozycji aktorów będących w grze. Po trzecie, dylematy związane z działaniami zbiorowymi są ujmowane przez część badaczy (D. Heckathorn 1996) jako swego rodzaju gry społeczne, czyli wiążą się ze strategiami i asymetrią informacyjną między aktorami.

Łącząc to podejście z teorią instytucji społecznych jako reguł gry Northa, monografia rozwija koncepcję, że rozwój i funkcjonowanie instytucji społecznych przypomina właśnie gry, w których aktorzy o silniejszych zasobach i bardziej uświadomionych interesach, są w stanie „rozegrać" interesy graczy słabszych i stworzyć rozwiązania oparte o wartości, normy i sankcje, które będą preferowały silniejszych graczy, ale jednocześnie pozostaną (przez jakiś czas przynajmniej) uważane przez słabszych graczy za możliwe do zaakceptowania, a nawet za jedyne słuszne.

Ważnym elementem inspiracyjnym z wykorzystanych koncepcji i nurtów teoretycznych było uwzględnienie motywu przejścia pomiędzy sferą mikro-mezo i makro-społeczną. Jest to częsty motyw wielu koncepcji neoinstytucjonalnych, jak np. w szeroko użytej w monografii kategorii pracy instytucjonalnej starającej się właśnie wytworzyć most między mikropraktykami aktorów a efektami zbiorowymi (Willmott, 2011). Podobnie badania nad działaniami zbiorowymi obejmują przypadki, które można określić jako przejścia z poziomu mikrospołecznego do mezospołecznego. To znaczy, że używają jako bazy empirycznej przykładów działań, które doprowadziły do ukształtowania określonej organizacji, instytucji w postaci innowacji społecznej, która oddziałuje na zbiorowość o ograniczonym rozmiarze – związek zawodowy, organizacja lobbystyczna (Olson, 2012), społeczność lokalna (Ostrom, 1990). Nawet w przypadku koncepcji publicznej przedsiębiorczości (*public entreprenurship*) analizowane działania sprowadzają się do wytworzenia prawa lub rozwiązania organizacyjnego, które ostatecznie reguluje działaniami wybranej grupy aktorów społecznych (Bernier & Hafsi, 2007). Podobne założenie jest widoczne w ramie *Institutional Analysis Development* autorstwa Ostrom (2011), gdzie też badaniu poddaje się przejście pomiędzy działaniami aktorów, a społecznymi regułami, które dają wspólnie określone efekty zbiorowe na poziomie

społeczności lokalnych, ale nie dotyczą dużych struktur społecznych, czy instytucji wywołujących efekty o dużej masie krytycznej i dużych zasięgach wpływu społecznego.

Podsumowując, teorie neoinstytucjonalne, społeczne tworzenie rzeczywistości oraz teorie działań zbiorowych stanowią główne tło teoretyczne dla modelu STG i zbudowanej na niej koncepcji instytucjonalizacji dokonującej się w polu gospodarczym. Chociaż przywołane koncepcje każda w swoim wymiarze pozwalają analizować i interpretować różne przypadki instytucjonalizacji, to brakowało jednak wśród nich podejścia, które łączyłoby aspekt gry (czyli intencjonalnego użycia zasobów i informacji) z procesem uruchomienia złożonego procesu owocującego nowym mentalnym skryptem działającym na dużą skalę jako rama strategii dla różnych aktorów.

4.3. Charakterystyka modelu Social Team Game (STG)

Proponowana koncepcja „Społecznej Gry Zespołowej" stawia w nowej perspektywie dynamiczne procesy instytucjonalizacji w zmieniającym się polu ekonomicznym. Zwraca uwagę na zjawiska, w których łączy się intencjonalność działania aktorów, ich zasoby oraz końcowy wspólny cel, który może zostać osiągnięty bez konieczności rezygnacji z odrębnych interesów ekonomicznych.

Model STG zakłada, że część procesów instytucjonalizacji odbywa się na zasadach „gry zespołowej", w której aktorzy, mimo posiadania sprzecznych interesów i niepełnej informacji, dążą do wspólnego rezultatu, jakim jest ukształtowanie skryptu oddziałującego na dalsze działania aktorów w polu. Charakterystyka modelu STG dotyka samego jądra napięcia między *agency* (sprawstwem jednostkowym) a strukturą społeczną, która jest efektem także działań spontanicznych, nieoczekiwanych efektów. W tym sensie „gra zespołowa" nie jest bezproblemową kooperacją, lecz procesem emergentnym, w którym stabilność systemu rodzi się z chaosu partykularnych dążeń poszczególnych aktorów i z masy krytycznej podobnych praktyk społecznych. Kluczowe elementy modelu opisującego proces tej gry tworzą:

a) Sytuacja warunkująca działanie, która obejmuje zestaw czynników wpływających na obrane przez aktorów społecznych strategie. W tym znajdują się dostępne im zasoby (w znaczeniu kapitału ekonomicznego, społecznego, kulturowego, symbolicznego), pozycje tych aktorów (w znaczeniu możliwości definiowania głównych pojęć i praktyk) oraz dominujące, obecne w dyskursie narracje (np. modernizacja, cyfryzacja).
b) Praca instytucjonalna, czyli działania nakierowane na tworzenie, utrzymywanie lub przerywanie instytucji. Działania te, obserwowane jako formy praktyk, są widocznymi przejawami przyjętych strategii, a także wypadkową posiadanych zasobów oraz wyjściowej pozycji aktorów społecznych.
c) Dobro wspólne, które w formie *explicite* lub *implicite* wyrażonych narracyjnych odwołań, staje się istotnym elementem mobilizującym współpracę aktorów lub nadającym sens rozproszonym praktykom organizacyjnym.

Efektem działania aktorów w trybie STG jest ukształtowanie mentalnego skryptu, który zaczyna działać jako instytucja społeczna. Ważnym elementem tego procesu są praktyki realizowane przez aktorów pochodzących z różnych logik instytucjonalnych, połączone przez wspólnie występujące normy i wartości. Dokonując wyboru praktyk (np. polegających na definiowaniu głównych pojęć, określaniu warunków współpracy w sieciach, ustalaniu zakresu sankcji) aktorzy realizują także swoje interesy ekonomiczne i decydują o alokacji posiadanych zasobów. Odnosząc swoje praktyki do dobra wspólnego, próbują osadzić je w ramach ekonomicznej racjonalności. Te odniesienia sprawiają, że zaangażowanie aktorów w działania mające przynieść im określone zyski, zyskuje głębsze tło i znaczenie w polu norm i wartości. Jednocześnie to właśnie zaangażowane normy i wartości sprawiają, że nawet przy realizacji konkurencyjnych celów ekonomicznych aktorzy mogą osiągać wspólny efekt, jakim jest ostatecznie instytucja społeczna rozumiana jako mentalny skrypt i reguła gry w polu.

Powstająca w wyniku STG instytucja społeczna nie jest rozwiązaniem dedykowanym wąskiej grupie, ale ma z założenia dotyczyć wielu grup społecznych i różnych aktorów, także niezaangażowanych w tworzenie tej instytucji. Model STG – zilustrowany na poniższej grafice – jest więc propozycją opisania dynamiki instytucjonalizacji w polu gospodarczym. Zawiera w sobie założenia, że proces podtrzymywania i reprodukowania instytucji społecznej w tym polu jest wprost powiązany nie tylko z systemem wartości, norm i sankcji, ale także z aspektem interesów i materialnych korzyści.

Made with Napkin

STG to proces rozpisany na 5 etapów. W pierwszym (*Sytuacja warunkująca działanie*) aktorzy społeczni określają swoją pozycję w polu. Podejmują pierwsze działania zogniskowane wokół określonej idei dobra wspólnego lub narracji obecnych w przestrzeni publicznej. Na tym etapie posiadane przez nich zasoby (różnego typu kapitały) decydują o ich pozycji i zakresie oddziaływania na pole. Na etapie drugim (*Działanie*) w polu wyłaniają się aktorzy, którzy zyskują pozycję „institutional entreprenuers" (wg koncepcji P. DiMaggio 1988). Oznacza to, że angażują się oni w różne typy pracy instytucjonalnej nastawione na tworzenie lub utrzymywanie rozwiązań instytucjonalnych. Na tym etapie widzimy aktywności, które widoczne są oficjalnych decyzjach, a także w narracjach aktorów możliwych do uchwycenia podczas wywiadów czy w analizach różnych opublikowanych materiałów (treści stron internetowych, raportów, itd.). Etap trzeci (*Kreowanie społecznego skryptu*) wiąże się z ugruntowaniem działań w polu, czyli przejmowaniu praktyk i typów pracy instytucjonalnej przez kolejne grupy aktorów. W tym momencie procesu widzimy już, że coraz szersza grupa podmiotów akceptuje koncepcję działania określonego skryptu mentalnego i przekłada go na własne racjonalności działania, wzbogacając praktyki o nowe formy, w tym o działania nieformalne. Na etapie czwartym (*Powstanie nowej instytucji*) możemy już mówić o działaniu skryptu – tzn. aktorzy w polu wyraźnie widzą sankcje (kary i nagrody) w związku ze swoimi działaniami. Rozwiązania zainicjowane na etapie drugim stają się oczywiste, trudne do pominięcia. Mamy ustalony zestaw norm, który uznany jest za właściwą odpowiedź na konkretne cele/wartości. Na etapie piątym (*Wpływ na pole instytucjonalne*) zauważamy powrót do namysłu nad skryptem i jego ważny wpływ na aktorów, zasoby i strategie. W tym momencie pole instytucjonalne (w tym posiadane przez aktorów kapitały, ich potencjał informacyjny współdecydujący o strategiach) staje się nieodłącznie powiązane z nowopowstałą instytucją społeczną. Aktorzy zaczynają działać dalej wg zasady ograniczonego wyboru, co uruchamia kolejny cykl wzmocnienia działania społecznego skryptu.

Akcent w powyższym modelu położony jest na działania aktorów, którzy w sieci współpracy i w odniesieniu do współdzielonych obszarów społecznych aktywności, tworzą pole instytucjonalne. Ich działania są efektem zinternalizowania i odtwarzania społecznych skryptów powstałych na przecięciu oddziaływania wartości, norm i sankcji. Aktorzy ci działają w warunkach ograniczonej informacji. Dokonując kalkulacji zysków i strat kierują się regułami wyznaczonymi przez ramy instytucjonalne oraz przekonania o własnych preferencjach, które to przekonania także są kształtowane przez oddziałujące na aktorów społeczne skrypty. Aktorzy dążą zatem często do działań, które można określić jako racjonalne, ale racjonalność ta jest społecznie konstruowana. Natomiast aktorzy posiadający silne potrzeby i preferencje (interesy), które nie są realizowane w danych warunkach instytucjonalnych, mogą stać się „instytucjonalnymi przedsiębiorcami" i dążyć do zmiany tych warunków.

Kształtujące się w wyniku STG instytucje nie pozostają – zgodnie z neoinstytucjonalnymi tezami W. Powella i P. DiMaggio (1983) - „żelaznymi klatkami". Czyli nie determinują kompletnie wszystkich społecznych aktywności aktorów. Pozostają one ramowymi regułami gry, ale realizacja tych reguł dokonuje się przez zmieniające się układy ról, strategii, nowych zasobów i zmiennych narracji. Instytucje te wyznaczają jednak w danym okresie ograniczenia dla działań poszczególnych aktorów, chociaż jednocześnie nieustannie ewoluują, dlatego też skala społecznego wpływu tych instytucji jest zmienna. Poza tym STG toczy się w określonym polu, w którym aktorzy czasem rezygnują z dalszego podtrzymywania powstałej instytucji lub dokonują znaczącego przedefiniowania reguł gry, które do tej pory obowiązywały.

W modelu STG mamy zarysowaną koncepcję procesu, w którym działania aktorów zidentyfikowane jako podtrzymująca i kreująca praca instytucjonalna, współkształtują instytucję społeczną, ale w dalszej perspektywie wpływają także na pole instytucjonalne, w którym działają. Aktywności aktorów podejmowane na rzecz powstania i trwania instytucji są poza tym swoistą wypadkową sytuacji, w której się znajdują, a także czynników kulturowych i strategii działania innych aktorów, które wpływają również na pole instytucjonalne. STG jest „grą", ponieważ aktorzy angażują w działania swoje zasoby i obierają określone strategie, przy jednoczesnym stale występującej niepełności informacji o zachowaniach i strategiach innych aktorów.

Model gry zespołowej pozwala na opisanie dynamiki tych procesów związanych z gospodarką, w których interesy indywidualne splatają się z określonymi wartościami, w szczególności z ideą dobra wspólnego lub wizją dobrego życia. W znacznym zakresie efekt końcowy (instytucja oddziałująca na pole) powstaje w oparciu także o szereg uświadomionych interesów ekonomicznych oraz o działania organizacyjne. Ale koncepcja STG nie powiela ekonomicznego modelu kształtowania rozwiązań w gospodarce, w którym to modelu mamy zaakcentowane koszty transakcyjne, zysk oraz dążenie do redukcji niepewności, które głównie opierają się o kwestię kalkulacji prawdopodobieństwa strat. Poprzez model STG możemy uchwycić proces instytucjonalizacji, który do pewnego stopnia może wydawać się rozproszony i spontaniczny. W swojej istocie zawiera jednak elementy działania zbiorowego. Aktorzy pełniący kluczowe role w polu mobilizują innych do podobnych aktywności i praktyk instytucjonalnych. Reprodukowanie skryptu i jego osadzanie w polu jest możliwe dzięki tej mobilizacji. Model STG dzięki skupieniu się na połączeniu kwestii interesów, wartości, a także zbiorowego procesu wytwarzania normatywnych regulacji, pozwala dostrzec splot procesów intencjonalnych, podmiotowych i spontanicznych, rozproszonych. Instytucja społeczna, która powstaje w wyniku społecznej gry zespołowej, staje się regułą gry, mentalnym skryptem kształtującym decyzje organizacyjne oraz zbiorowe wyobrażenia osób niezaangażowanych bezpośrednio w prace instytucjonalne.

4.4. Empiryczne zastosowanie modelu: dwa studia przypadku

Postępująca globalizacja rynków, wzrost zamożności oraz potencjał inwestycyjny firm w Polsce przekształciły praktycznie wszystkie wymiary aktywności gospodarczej. Wiele z tych zjawisk zostało już opisanych, a część z nich podjęli również socjolodzy starający się zrozumieć zmiany instytucjonalne oraz społeczne i kulturowe konsekwencje procesów ekonomicznych (m.in. Lewicki, 2019; Olcoń-Kubicka, 2016). Do tej pory jednak socjologowie opisujących przemiany polskiego kapitalizmu lub analizujący kształtowanie się instytucji w polu gospodarczym nie dokonali analizy zjawiska płatności bezgotówkowych czy patriotyzmu ekonomicznego. Sięgając więc po te dwa studia przypadku, monografia wypełnia zatem lukę badawczą w zakresie takiej socjologicznej analizy.

Przedstawiona analiza stanęła jednak przed ważnym wyzwaniem metodologicznym: jak zintegrować dwie odrębne historie społeczno-ekonomiczne w jedną ramę analityczną, służącą wyciąganiu wniosków na temat dynamiki instytucjonalizacji w domenie gospodarczej? Obrót bezgotówkowy i patriotyzm ekonomiczny są, w sensie empirycznym, zjawiskami dość odmiennymi. Różnią się one stopniem widoczności dla przeciętnego obywatela (choć oba procesy obejmują szerokie kręgi społeczeństwa) oraz stopniem zaangażowania aktorów społecznych typowych dla pola gospodarki, takich jak korporacje, małe i średnie przedsiębiorstwa oraz instytucje państwowe. Bezgotówkowość jest zjawiskiem widocznym na dużą skalę np. w danych o wolumenie transakcji kartowych, czy wzroście popularności użycia aplikacji jak BLIK. Patriotyzm ekonomiczny jest zjawiskiem widocznym w części strategii marketingowych firm promujących krajowe produkty, czy w wynikach badań społecznych pokazujących, że systematycznie wzrasta w Polsce liczba konsumentów, dla których kraj pochodzenia produktu jest ważnym czynnikiem decyzji zakupowych. Kierując się postulatem B. Flyvbjerga (2005: 56) o sile intuicji i przykładów w rozwoju nauki, wskazuję w monografii na podobieństwa między tymi dwoma przypadkami, które czynią ich wspólną analizę zarówno zasadną, jak i owocną.

Podobieństwo obu procesów objawia się przede wszystkim w ich relatywnej nowości – oba zyskały na sile w ciągu ostatnich piętnastu lat. Choć nie kwestionują one fundamentów kapitalizmu ani paradygmatu wzrostu, realnie kształtują nową strukturę decyzji konsumentów i firm. Kluczowym łącznikiem jest tutaj dążenie do poprawy jakości życia oraz oparcie zmian na konkretnych wartościach: nowoczesności w przypadku nawyków płatniczych oraz wspólnoty w sferze preferencji produktowych. Te zbieżne fundamenty ideowe sprawiają, że oba zjawiska są w pewnej mierze porównywalne.

Jest jednak jeszcze jeden powód, dla którego wybór obrotu bezgotówkowego i patriotyzmu gospodarczego jako studiów przypadku instytucjonalizacji w połączonej analizie jest uzasadniony. Wybór ten pozwala bowiem zestawić ze sobą dwa przypadki różniące się stopniem dojrzałości instytucjonalnej. Jeden reprezentuje już skonsolidowane i dojrzałe pole instytucjonalne, podczas gdy drugi pozostaje w fazie wyłaniania się i jest jedynie częściowo ustrukturyzowany. W konsekwencji przyjęta tu

rama analityczna traktuje oba przypadki jako zbiorowe studium przypadku (*collective case study*) w sensie zaproponowanym przez R. Stake'a (1995) – czyli jako badanie wielu przypadków oferujące wgląd w szersze zjawisko społeczne, jakim jest instytucjonalizacja w polu gospodarczym.

W obu studiach badania empiryczne prowadzone przeze mnie skupiły się na identyfikacji kluczowych dla pola instytucjonalnego aktorów społecznych, używanych przez nich praktyk (czyli typów wykonywanej pracy instytucjonalnej) oraz wartości, norm i sankcji, które działają na rzecz kreowania i podtrzymywania instytucji bezgotówkowości lub patriotyzmu ekonomicznego. Ten sam schemat analityczny użyty w każdym ze studiów przypadku służył nie tylko do zobrazowania społecznej dynamiki działań różnych aktorów, ale także do uchwycenia czynników szczególnie ważnych dla procesu instytucjonalizacji.

Studia przypadku opisane w rozdziałach trzecim i czwartym monografii opierają się o podejście łączenia metod. Zastosowano bowiem dane zastane oraz pierwotne z różnych typów technik badawczych. Okres realizacji wszystkich badań łącznie obejmuje lata 2018-2023. W przypadku badania płatności bezgotówkowych były to następujące techniki i źródła danych:

- Analiza danych zastanych - charakterystyka głównych aktorów na podstawie raportów i oficjalnych danych badanych organizacji + dane Narodowego Banku Polskiego
- Badanie jakościowe:
    - IDI – zrealizowane na próbie 74 firm w Polsce (sektor małych i średnich przedsiębiorstw - MŚP) w okresie 2018-2019
    - IDI – zrealizowane na próbie 14 firm w Polsce (MŚP) w okresie trwania pandemii Covid-19 w czerwcu 2020
- Badanie ilościowe – CATI – zrealizowane na próbie 1000 osób dorosłych w okresie trwania pandemii Covid-19 w lipcu-sierpniu 2020.

W przypadku badania patriotyzmu ekonomicznego studium przypadku opierało się o następujące techniki i źródła danych:

- Analiza danych zastanych – przegląd ogólnopolskich badań postaw konsumentów wobec idei patriotyzmu konsumenckiego (obejmuje badania prowadzone od 2010 r.)
- Analiza treści:
    - kampanie społeczne organizacji pozarządowych organizowane wokół wspierania patriotyzmu ekonomicznego, konsumenckiego lub gospodarczego (materiały z 7 kampanii dostępnych na stronach internetowych organizacji)

    - kampanii marketingowych największych w Polsce sieci handlu detalicznego wspierających sprzedaż polskich produktów (10 korporacji, okres publikacji materiałów online lata 2020-2023)
    - materiały stron rządowych (3 ministerstwa + PARP)
    - blogi dedykowane patriotyzmowi konsumenckiemu i gospodarczemu (7 stron, w tym 4 mikroblogi z portal Facebook)
- Badania jakościowe - 2 IDI z przedstawicielami organizacji pozarządowych zaangażowanych w kampanie społeczne wspierające patriotyzm ekonomiczny (Fundacja Teraz Polska oraz POLA app Klub Jagielloński).

Studium poświęcone bezgotówkowości pokazuje, że mamy zasadniczo do czynienia z ukształtowaniem się dojrzałej instytucji społecznej (zgodnie z koncepcją etapów dojrzałości pól instytucjonalnych S. Maguire i T. Lawrence'a (2004)). Analiza wywiadów z przedsiębiorcami, danych zastanych oraz badania ilościowe w okresie pandemii pokazują, jak w Polsce obrót bezgotówkowy stał się „oczywistą" regułą gry, mentalnym skryptem wspieranym przez silnych aktorów (banki, państwo, organizacje kartowe) i narrację modernizacyjną, wzmocnioną dodatkowo przez pandemię COVID-19. W monografii uchwycone zostały wartości, normy oraz sankcje, które wpływają na powstawanie tej nowej instytucji. W pierwszej fazie badań jakościowych (wywiady z małymi i średnimi przedsiębiorstwami) zidentyfikowano ostatecznie cztery normy – responsywność (chęć bycia w relacji), zażyłość, prywatność oraz użycie kart w życiu prywatnym przedsiębiorców. W dalszej kolejności pięć wartości – samorealizacja, efektywność, nowoczesność, bezpieczeństwo i rzetelność oraz dwa rodzaje sankcji – negatywne w formie odejścia klientów i prowizji bankowych oraz pozytywne w postaci finansowego wsparcia ze strony Fundacji Polska Bezgotówkowa. Część ze zidentyfikowanych czynników działała w widoczny sposób na rzecz bezgotówkowości (responsywność, samorealizacja, nowoczesność, bezpieczeństwo, używanie kart prywatnie, sankcje pozytywne). To znaczy badani przedsiębiorcy, którzy w wywiadach wskazywali, że te normy (sposoby działania) lub wartości (jako punkty odniesienia dla ich praktyk) realizują, albo już weszli w opcje bezgotówkowe lub planowali to zrobić w najbliższej przyszłości. Znaczenie części tych norm i wartości potwierdzały też później badania konsumentów w czasie pandemii. Ponad 40% konsumentów kojarzy bezgotówkowość z nowoczesnością i nastawieniem prokonsumenckim. Sytuacja pandemiczna blisko połowę badanych popchnęła do wręcz negatywnego postrzegania punktów handlowych i usługowych nie posiadających terminali płatniczych. Aż 74% badanych deklarowało, że to właśnie z powodu pandemii oczekuje tego, że w każdym sklepie będzie można zapłacić bezgotówkowo. Analiza danych ilościowych oraz seria IDI z przedsiębiorcami pokazały, że zewnętrzny czynnik pandemii i strachu przed transmisją wirusa odegrały zatem ważną rolę w wytworzeniu nacisków na przejście do płatności bezgotówkowych.

Główny wniosek płynący z przeprowadzonej analizy pokazuje, że sektor małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce podlega procesowi przymusowego izomorfizmu instytucjonalnego w obszarze płatności bezgotówkowych. Zjawisko to polega na upodabnianiu się firm do siebie nie w wyniku dobrowolnego naśladownictwa, lecz pod wpływem zewnętrznych nacisków ze strony banków, dostawców, klientów oraz instytucji publicznych. Analiza działań firm i konsumentów oraz zanurzenie tych danych w kontekście informacji o całym polu organizacyjnym pokazały, że proces decyzyjny o przejściu na płatności bezgotówkowe ma charakter dwuetapowy i jest silnie osadzony w kontekście społecznym. W pierwszej fazie ogólnie przyjęte normy i wartości stanowią tło dla kalkulacji kosztów i zysków, natomiast w drugiej fazie bezpośrednie interakcje z otoczeniem rynkowym wymuszają konkretne działanie. Ostateczne przyjęcie nowych rozwiązań płatniczych jest więc reakcją na zewnętrzne sankcje i oczekiwania, co w szerszej perspektywie prowadzi do podtrzymania i ugruntowania instytucji obrotu bezgotówkowego w całej gospodarce.

W praktyce przedsiębiorcy z sektora MŚP pełnią więc rolę pośredników między funkcjonującym na poziomie makrospołecznym skryptem, a codzienną praktyką gospodarczą, zmagając się z napięciem między tradycyjnymi wzorcami kulturowymi a nowoczesnymi wymogami rynkowymi. Z jednej strony oddziałuje na nich bezwładność społeczna i przywiązanie do gotówki, z drugiej zaś silna presja instytucjonalna i pokoleniowa zmiana preferencji konsumentów. Badanie wykazuje, że firmy MŚP – chociaż są ważne dla transmisji mentalnego skryptu - nie posiadają statusu określanego w teorii neoinstytucjonalnej jako przedsiębiorców instytucjonalnych (*institutional entreprenuers*). Ze względu na niedobory kapitału ekonomicznego, społecznego i kulturowego MŚP rzadko bowiem kreują nowe zasady, stając się raczej pasywnymi odbiorcami narracji i wymogów formułowanych przez silniejszych aktorów. To zadanie pozostaje po stronie graczy z sektora bankowego, publicznych finansów i szeroko pojmowanego fintech.

Studium poświęcone patriotyzmowi ekonomicznemu kończy się wnioskiem, że jest to instytucja wyłaniająca się dopiero lub że nawet możemy mówić tu o częściowo nieudanej, niepełnej instytucjonalizacji (w tym sensie jest to studium interesujące dla socjologii porażki - Mica et al. 2023). Pole instytucjonalne kształtujące się wokół patriotyzmu ekonomicznego jest bowiem w mniejszym stopniu ustrukturyzowane, a kluczową rolę odgrywają przedsiębiorcy instytucjonalni w postaci organizacji pozarządowych oraz promowanych wartości tożsamościowych. Brakuje jednak jeszcze trwałych mechanizmów sankcyjnych i pełnej koordynacji działań aktorów wywodzących się z różnych logik instytucjonalnych. Badaniu poddano tu treści tworzone wokół haseł *patriotyzm konsumencki, gospodarczy* lub *ekonomiczny*. Źródłami były treści kampanii marketingowych dużych sieci handlu detalicznego w Polsce, strony korporacyjne tych sieci, materiały z blogów internetowych oraz organizacji pozarządowych skupiających się wokół idei świadomej, patriotycznej konsumpcji, a także materiały ze stron ministerstw.

Analiza zebranego materiału ogniskowała się – podobnie jak w pierwszym studium przypadku – na identyfikacji znaczących wartości, norm i sankcji oraz na dookreśleniu pracy instytucjonalnej wykonywanej wokół badanej instytucji przez aktorów pochodzących z różnych logik instytucjonalnych.

W polu patriotyzmu ekonomicznego presja izomorficzna występuje i widać ją w podobnych strategiach korporacji handlu detalicznego, które w zbliżonym stopniu zaczęły odnosić się do idei polskiego produktu i promocji polskiej żywności. Widać ją także w zbliżonych narracjach i pomysłach na blogi lub kampanie organizacji pozarządowych. Jedną z głównych zidentyfikowanych w analizie treści praktyk, jest działanie na rzecz kreowania tożsamości „polskiej firmy", „polskiego produktu" i wreszcie „świadomego konsumenta". Znacząca część analizowanych treści została zidentyfikowana jako praca instytucjonalna polegająca na zmienianiu asocjacji normatywnych wokół produktów i firm. Praktyki te obracały się wokół narracji o dobrej jakości, wartości podtrzymania tradycji, na nowo zdefiniowanej nowoczesności. Ważnym elementem działań analizowanych aktorów w polu były też starania na rzecz budowania sieci współpracy skonsolidowanych wokół logotypów i wydarzeń, które miały na celu promocję patriotyzmu w gospodarce. Podobne praktyki realizowały zarówno NGO'sy, sieci handlu detalicznego i instytucje publiczne.

Jednocześnie w analizie pokazałam, że ta presja izomorficzna – chociaż bazuje na odwołaniu do dobra wspólnego i zbliżonego zestawu wartości - w ograniczonym stopniu jest w stanie współtworzyć zasoby materialne i zinstytucjonalizowane kanały przekazu symbolicznego, które oddziaływałyby silnie determinująco na klientów i firmy w Polsce. Z przeglądu badań nad zjawiskiem patriotyzmu konsumenckiego w Polsce można zobaczyć stopniowe wyłanianie się coraz bardziej powszechnego przekonania polskich konsumentów na temat konieczności uwzględniania informacji o kraju pochodzenia produktu w decyzjach zakupowych. W przypadku działań organizacji pozarządowych widzimy jednak efemeryczność części działań (zanikające kampanie) lub ich przekształcanie w stronę działań zaburzających stabilność wartości i norm kluczowych dla idei (kampanie obejmujące firmy z zagranicznym kapitałem).

W procesie instytucjonalizacji patriotyzmu ekonomicznego to organizacje pozarządowe pełnią rolę *public entreprenuers*. Są one inicjatorami działań, wyznaczają kierunki aktywności, definiują główne pojęcia. To ich działania i ich praca instytucjonalna ukształtowały podstawy pola – w tym mieści się określenie problemu polskości produktu i firmy, idea logotypu/znaku towarowego jako elementu mobilizującego konsumenta, koncepcja postawienia na konsumenta jako podmiotu zmiany społecznej, pomysł na tworzenie sieci współpracujących firm, a wreszcie idea rozszerzania koncepcji patriotyzmu konsumenckiego na szersze łańcuchy przyczynowo-skutkowe, czyli idea wskazywania, że decyzje konsumenckie mają dalekosiężne konsekwencje dla rozwoju kraju i przedsiębiorstw. NGOsy inicjowały te działania. Firmy, w tym badane korporacje handlowe podejmowały je, wplatały w swoje kampanie marketingowe. Instytucje

publiczne (ministerstwa czy PARP) także podłączyły się na dalszym etapie instytucjonalizacji.

Bliższe przyjrzenie się instytucjonalizacji w polu gospodarczym – poprzez oba studia przypadku - potwierdziło postawioną w monografii hipotezę, że proces podtrzymywania i reprodukowania instytucji społecznej w tym polu jest wprost powiązany nie tylko z systemem wartości, norm i sankcji, ale także z aspektem interesów i materialnych korzyści. Szukając odpowiedzi na pytanie o motywacje aktorów związanych z tym polem, zidentyfikowano wątek partykularnych korzyści, kalkulacji kosztów transakcyjnych i analizowania materialnych aspektów podejmowanych praktyk. Jednostki (firmy, organizacje, indywidualni konsumenci) widzieli wymiar ekonomiczny decyzji związanych z bezgotówkowością lub wspieraniem patriotyzmu w aktywności gospodarczej i konsumenckiej. Można powiedzieć, że mentalny model obu instytucji ma zatem wbudowany element partykularnych korzyści materialnych. Jednocześnie charakterystyczne dla badanych instytucji jest to, że aspekt kalkulacji ekonomicznej, kosztów i strat oraz nadzieja na korzyści są osadzone w dwóch szerszych kontekstach. Pierwszy tworzy dobro wspólne, a drugi informacje o kooperacji innych uczestników pola.

W analizowanych polach instytucjonalnych widać wyraźny splot oddziaływania idei dobra wspólnego (bezgotówkowość wzmocni modernizację kraju, kupowanie polskich produktów wzmocni polskie społeczeństwo i gospodarkę) z aspektem indywidualnych wręcz korzyści (bezgotówkowe płatności przyniosą większe zyski firmie, konsument zyska lepsze produkty a firmy lojalnych klientów). Idąc za założeniem, że instytucjonalizacja tych zjawisk opiera się o działania zbiorowe, widzimy, że aktywność aktorów w polu nawet jeśli zawiera faktyczną rywalizację o określone zasoby (fragment rynku, grupę docelową odbiorców i darczyńców kampanii), to fakt połączenia tych aktywności wspólnymi wartościami, wizją „dobrego życia" jest bardzo ważny dla podtrzymywania określonych praktyk.

W tym aspekcie upatruję właśnie wyjątkowości przyjętej perspektywy badawczej i jej znaczenie dla socjologii. Połączenie analizy pracy instytucjonalnej, pozycji i zasobów aktorów w polu z elementami wartości i dobra wspólnego, pozwoliło bowiem na uchwycenie dynamiki instytucjonalizacji zjawisk gospodarczych w nowy sposób. W obu polach rywalizacja o szeroko pojmowany rynek (idei, klientów, darczyńców) zwielokrotnia szanse pomnożenia, wzmocnienia wybranego dobra wspólnego. Przykładowo im więcej osób i firm przyjmie w swoim mentalnym modelu schemat myślenia, zgodnie z którym bezgotówkowe płatności są korzystne dla nich indywidualnie, a więc uznają, że warto angażować zasoby do wzmacniania rosnącej skali tej formy płatności, tym jednocześnie wzrasta skala efektów społecznych typowych dla modernizacji czy związanych ochroną zdrowia w warunkach pandemii. Analogicznie dzieje się w przypadku patriotyzmu ekonomicznego. Jeśli firmy przyjmują znaki towarowe akcentujące polskość, konkurują o klienta zainteresowanego polskimi produktami, to w efekcie wzmacniają oddziaływania postulowane w koncepcji patriotyzmu ekonomicznego, czyli faktycznie mogą przyczyniać

się do rozwoju gospodarczego i wzrostu siły gospodarczej wspólnoty narodowej. Dlatego właśnie instytucjonalizacja badanych zjawisk toczy się jako społeczna gra zespołowa. Rywalizacja w ramach tej gry pomnaża bowiem dobro wspólne, a jednocześnie dobór strategii działania aktorów/graczy zależy od przyjęcia przez nich wartości związanych z dobrem wspólnym. Mamy tu luźny poziom integracji działań, znaczącą rolę interesów ekonomicznych, ale jednocześnie na bazowym poziomie istnieje pewna sprzeczność interesów ekonomicznych graczy. Każdemu zależy bowiem na zagarnięciu jak największej części szeroko pojmowanego rynku. W efekcie tych działań otrzymujemy jednak instytucjonalizację szerszego fenomenu bezgotówkowości oraz osobno patriotyzmu ekonomicznego.

Wykorzystanie modelu STG do analizy instytucjonalizacji dwóch zjawisk gospodarczych otwiera nie tylko ścieżkę kolejnych studiów przypadku z zakresu ekonomii, ale także skłania do postawienia pytania o wykorzystanie modelu do badań nad instytucjonalizacją w ogóle. Na ten moment można założyć, że istnieje możliwość wykorzystania tego pomysłu do bardziej analitycznego ujęcia innych przypadków instytucjonalizacji, w których pojawia się element aktorów działających z różnych pól instytucjonalnych, strategii i zasobów z nimi powiązanych, a także idei mobilizującej do działań zbiorowych.

4.5. Podsumowanie wkładu w rozwój dyscypliny oraz potencjał dalszych badań

Monografia **„Social Team Game: Institutionalizing New Economic Phenomena”** (2025) wprowadza do socjologii ekonomicznej autorski model teoretyczno-analityczny **Social Team Game (STG)**. Podjęte w książce badania wpisują się w nurt **socjologii ekonomicznej** oraz **neoinstytucjonalizmu**, starając się wyjaśnić mechanizmy, dzięki którym aktorzy reprezentujący różne logiki instytucjonalne (rynek, państwo, wspólnota) współtworzą nowe ramy porządku społeczno-gospodarczego. Wkład przedstawionego dzieła w nauki socjologiczne polega na innowacji teoretycznej i skutecznej syntezie rozproszonych ujęć instytucjonalizacji. Model STG stanowi twórczą syntezę trzech koncepcji neoinstytucjonalnych: koncepcji rekurencyjnej instytucjonalizacji (Tolbert i Barley), „pracy instytucjonalnej” (Lawrence i Suddaby) oraz modelu IAD (Elinor Ostrom). Model STG skutecznie łączy analizę mikrospołecznych praktyk i skryptów z mezopoziomem organizacji oraz makrospołecznymi efektami zbiorowymi. Rozwija też – na nowym obszarze empirycznym – klasyczny dualizm statyki i dynamiki życia społecznego. STG ujmuje proces instytucjonalizacji jako dynamiczną, emergentną „grę”, w której reguły rodzą się z chaosu partykularnych dążeń i celowych działań aktorów, gdzie czynnikiem spajającym są wartości, odwołania do dobra wspólnego.

Przedstawione osiągnięcie naukowe jest istotne także w perspektywie **wypełnienia luki empirycznej. Oferując wgląd w socjologię bezgotówkowości i patriotyzmu ekonomicznego** praca przenosi punk ciężkości z analizy czysto ekonomicznej (koszty/zyski) na grunt socjologiczny w dwóch dotychczas słabo spenetrowanych obszarach. W obu studiach przypadku przedstawiono nowe dane dotyczące postaw i

praktyk różnych aktorów społecznych. Bogaty materiał empiryczny pozwolił na wykazanie mechanizm **przymusowego izomorfizmu instytucjonalnego** w sektorze MŚP w przypadku bezgotówkowości, gdzie przejście na płatności elektroniczne nie jest tylko wyborem technologicznym, ale efektem presji instytucjonalnej i zmiany skryptów kulturowych (nowoczesność, bezpieczeństwo). Z kolei dla patriotyzmu ekonomicznego **zidentyfikowano rolę organizacji pozarządowych jako przedsiębiorców instytucjonalnych (*institutional entrepreneurs*),** którzy poprzez pracę nad asocjacjami normatywnymi (polskość = jakość) budują nowe pole instytucjonalne, współtworząc skrypty powielane przez większych graczy w polu instytucjonalnym. Monografia stanowi także istotny głos w debacie nad **„ponownym osadzeniem" (*re-embedding*)** gospodarki w kontekście moralnym i kulturowym. Model STG udowadnia, że instytucje ekonomiczne nie są jedynie wynikiem efektywności, ale efektem społecznie wynegocjowanych znaczeń. Kluczowym wkładem jest wykazanie, że rywalizacja rynkowa może współwystępować z orientacją na dobro wspólne (modernizacja, wzmacnianie wspólnoty), co staje się paliwem dla procesów instytucjonalizacji.

Zaproponowany model Social Team Game posiada wysoką wartość heurystyczną i aplikacyjną, otwierając nowe ścieżki badawcze w kilku kierunkach. Może być wykorzystany w **komparatywnych badaniach międzynarodowych.** Model STG, choć przetestowany na gruncie polskim, posiada charakter uniwersalny. Interesującym kierunkiem byłoby zbadanie, jak odmienne odmiany kapitalizmu (*Varieties of Capitalism*) wpływają na przebieg „społecznej gry zespołowej" w obszarze cyfryzacji czy patriotyzmu gospodarczego w innych krajach UE. Drugim kierunkiem jest rozwinięcie tematu **ewolucji instytucji w sytuacjach kryzysowych.** Badania nad wpływem pandemii na bezgotówkowość – pokazane w monografii - sugerują, że model STG może służyć do analizy „szokowej instytucjonalizacji". Dalsze badania mogłyby objąć procesy wywołane kryzysem klimatycznym lub transformacją energetyczną, gdzie rola dobra wspólnego jako motywatora jest kluczowa. Po trzecie dostrzegam potencjał dla a**naliz „przegranych" gier zespołowych.** Potencjał badawczy tkwi bowiem także w analizie przypadków **de-instytucjonalizacji** lub procesów, w których społeczna gra zespołowa nie doprowadziła do powstania trwałych skryptów. Pozwoliłoby to na dalsze dookreślenie „momentów granicznych" i warunków koniecznych dla sukcesu pracy instytucjonalnej.

Bibliografia

Alvesson, M., & Spicer, A. (2019). Neo-Institutional Theory and Organization Studies: A Mid-Life Crisis? *Organization Studies*, *40*(2), 199–218. https://doi.org/10.1177/0170840618772610

Barley, S. R., & Tolbert, P. S. (1997). Institutionalization and Structuration: Studying the Links between Action and Institution. *Organization Studies*, *18*(1), 93–117.

Berger, P., & Luckmann, T. (2016). The social construction of reality. In *Social Theory Re-Wired: New Connections to Classical and Contemporary Perspectives: Second Edition* (pp. 110–122). Taylor and Francis Inc. https://doi.org/10.4324/9781315775357

Bernier, L., & Hafsi, T. (2007). The Changing Nature of Public Entrepreneurship. *Public Administration Review*, *June*, 488–503.

DiMaggio, P. (1988). Interest and agency in institutional theory. In L. Zuker (Ed.), *Institutional patterns and organizations: Culture and environment* (pp. 3–21). Ballinger Publishing.

DiMaggio, P. (1998). The new institutionalisms: Avenues of collaboration. *Journal of Institutional and Theoretical Economics*, *154*(4), 694–705.

DiMaggio, P., & Powell, W. (1983). The Iron Cage Revisited: Institutional Isomorphism and Collective Rationality in Organizational Fields. *American Sociological Review*, *48*(2), 147–160.

Douglas, M. (2011). *Jak myślą instytucje*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa

Granovetter, M. (2017). *Society and Economy: Framework and Principles*.

Heckathorn, D. D. (1996). The Dynamics and Dilemmas of Collective Action. *American Sociological Review*, *61*(2), 250–277.

Lawrence, T. B., & Suddaby, R. (2006). Institutions and Institutional Work. In R. Clegg, C. Hardy, T. B. Lawrence, & W. R. Nord (Eds.), *Handbook of organization studies* (pp. 215–254). Sage.

Lewicki, M. (2019). *Społeczne życie hipoteki*. Wydawnictwo Scholar.

Maguire, S., Hardy, C., & Lawrence, T. (2004). Institutional entrepreneurship in emerging fields: HIV/AIDS treatment advocacy in Canada. Academy of Management Journal, 47(5). https://doi.org/10.2307/20159610

Mayer, M. C. J., & Whittington, R. (1999). Strategy, structure and "systemness": National institutions and corporate change in France, Germany and the UK, 1950–1993. *Organization Studies*, *20*(6), 933–959. https://doi.org/10.1177/0170840699206002

Meyer, J. W., & Rowan, B. (1977). Institutionalized Organizations: Formal Structure as Myth and Ceremony. *American Journal of Sociology*, *83*(2), 340–363. https://doi.org/10.1086/226550

Mica, A., Pawlak, M., Horolets, A., & Kubicki, P. (2023). *Routledge International Handbook of Failure*. Routledge.

Morawski, W. (2000). *Zmiana instytucjonalna*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Morawski, W. (2001). *Socjologia ekonomiczna: Problemy, teoria, empiria*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN

Morgan, G., & Quack, S. (2005). Institutional legacies and firm dynamics: The growth and internationalization of UK and German law firms. *Organization Studies*, *26*(12), 1765–1785. https://doi.org/10.1177/0170840605059156

North, D. C. (1990). A Transaction Cost Theory of Politics. *Journal of Theoretical Politics*, *2*(4), 355–367.

North, D. C. (1991). Institutions. Jo*urnal of Economic Perspective*, *5*(1), 97–112.

Olcon-Kubicka, M. (2016). Oznaczanie i liczenie domowych pieniędzy. *Studia Socjologiczne*, *3*, 51–77.

Olson, M. (2012). *Logika działania zbiorowego*. Wydawnictwo Scholar.

Ostrom, E. (1990). *Governing the Commons. The Evolution of Institutions for Collective Action*. Cambridge University Press.

Ostrom, E. (2000). Collective action and the evolution of social norms. *Journal of Economic Perspectives*, *14*(3), 137–158.

Ostrom, E. (2011). Background on the Institutional Analysis and Development Framework. *Policy Studies Journal*, *39*(1), 7–27. https://doi.org/10.1111/j.1541-0072.2010.00394.x

Peng, M. W. (2002). Towards an institution-based view of business strategy in Asia. *Asia Pacific Journal of Management*, *19*, 251–267.

Scott, R. (1995). *Institutions and Organizations: Ideas, Interests, and Identities*. SAGE Publications.

Smelser, N. J., & Swedberg, R. (Eds.). (2005). *The handbook of economic sociology* (2nd ed.). Princeton University Press & Russell Sage Foundation.

Stake, R. E. (1995). *The art of case study research*. SAGE Publications

Willmott, H. (2011). "Institutional work" for what? Problems and prospects of institutional theory. *Journal of Management Inquiry*, *20*(1), 67–72. https://doi.org/10.1177/1056492610387224

5. Informacja o wykazywaniu się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej

Etapy rozwoju kariery naukowej i pracy w instytucjach badawczych:

- 1998 - 2003 UMK Toruń, studia magisterskie na kierunku **socjologia** (w ramach Międzywydziałowych Indywidualnych Studiów Humanistycznych)
- 2000 - 2004 UMK Toruń, studia magisterskie na kierunku **stosunki międzynarodowe**
- 2004 - 2008 UMK Toruń, **studia doktoranckie** z zakresu socjologii
- 07. 2008 – obrona **rozprawy doktorskiej** z zakresu socjologii *Podmiotowe aspekty globalizacji: Poza-państwowi aktorzy i globalna władza strukturalna* obroniona na Wydziale Humanistycznym UMK
- 2008 – 2018 **adiunkt w Wyższej Szkole Bankowej** w Toruniu
- 2018 – obecnie **adiunkt i zastępca dyrektora Instytutu Socjologii, UMK Toruń**

5.1. Praca w projektach i przedsięwzięciach badawczych

Moje zaangażowanie w prace naukowe obejmuje zarówno prowadzenie własnych badań, udział w zespołach badawczych jako wykonawca poszczególnych zadań, jak i współpracę międzynarodową w różnych inicjatywach naukowych. Od początku prac po uzyskaniu

stopnia doktora angażowałam się w badania wpisujące się w dwa nurty – socjologię ekonomiczną oraz studia nad instytucjami i organizacjami. W wymiarze tematyki i badań empirycznych moje aktywności badawcze po uzyskaniu stopnia doktora obejmowały przede wszystkim zagadnienia instytucji w polu gospodarczym – *interlocking directorates*, płatności bezgotówkowych, patriotyzmu konsumenckiego i ekonomicznego oraz w ostatnim okresie kryptoaktywów.

W latach 2010 – 2014 (podczas pracy na stanowisku adiunkta w Wyższej Szkole Bankowej w Toruniu) prowadziłam jako **kierownik projektu badania własne finansowane ze środków MNiSW (grant nr N N116 343238**). Projekt pt. **„Interlocking directorates" w Polsce – socjologiczna próba zdiagnozowania fenomenu"** dotyczył opisu zjawiska krzyżujących się zarządów i rad nadzorczych[1] pomiędzy firmami notowanymi na Liście Rzeczpospolita 500. Celem projektu było uchwycenie społecznego charakteru formalnych i nieformalnych powiązań i rekonstrukcja perspektywy aktorów społecznych na nieformalną instytucję *interlocking directorates*. Głównym efektem projektu była monografia „Między zaufaniem a elitarnością. Krzyżujące się zarządy i rady nadzorcze w Polsce – socjologiczna analiza zjawiska" (2014), w której przedstawiono stan badań nad *interlocking directorates* w różnych systemach kapitalistycznych oraz na tym tle pokazano wyniki badań własnych przeprowadzonych w Polsce dla okresu lat 2010-2014. Na potrzeby projektu przeprowadziłam dwa zestawy badań empirycznych. Po pierwsze była to seria kilkunastu indywidualnych wywiadów pogłębionych z członkami rad i zarządów dużych firm działających w Polsce, reprezentujących różne sektory (m.in. chemiczny, telekomunikacyjny, przemysł precyzyjny). Po drugie była to analiza danych zastanych (na podstawie danych z KRS) polegająca na identyfikacji personalnych powiązań na poziomach rad nadzorczych i zarządów firm z 5 sektorów gospodarczych. Głównym wnioskiem projektu było to, że skala powiązań na poziomie rad i zarządów w wybranych sektorach w Polsce jest mniejsza niż w gospodarkach zachodnich, ale jest jednocześnie większa niż uważają sami insiderzy. Badanie pokazało także, że istnieją zależności pomiędzy rodzajami kapitału zainwestowanego w firmę, a skalą i rodzajami powiązań personalnych (wykazano różnica między firmami rodzinnymi, z kapitałem zagranicznym lub kapitałem państwowym). Projekt potwierdzał również znaczenie *interlocking directorates* dla kumulacji kapitału symbolicznego firm oraz menadżerów. Częściowe wyniki projektu oraz rozwinięcia problemów metodologicznych ważnych dla badania *interlocking directorates* zostały także opublikowane w osobnych artykułach w *Polish Sociological Review, Prakseologii* (2 artykuły), *Studiach Politycznych* i *Economics&Sociology*. Wyniki projektu były także prezentowane na konferencjach naukowych – Zjazd PTS (kolejno Kraków, Szczecin, Gdańsk), New Institutionalism Workshop (Mediolan 2018), mid-conference Research Network 09 Economic Sociology ESA (Warszawa 2017). Realizacja projektu stanowiła zatem ważny wkład do socjologii

[1] Termin *interlocking directorates* ma kilka, ale ciągle mało ugruntowanych polskich tłumaczeń.

ekonomicznej, ponieważ wypełniła lukę w zakresie badań empirycznych i teoretycznych nad instytucjami nieformalnymi w obrębie dużych firm.

W okresie lat 2010 – 2011 realizowałam także **grant badawczy** finansowany ze środków własnych WSB w Toruniu pt**.** ***„Patriotyzm konsumencki w oczach konsumentów i producentów”***. W ramach tego projektu zrealizowałam badanie w regionie kujawsko-pomorskim (200 CAPI) oraz przeprowadziłam serię 20 IDI z przedsiębiorcami z firm z polskim kapitałem z regionu. W badaniu ilościowym projekt skupiał się na uchwyceniu skali rozumienia istoty zjawisk patriotyzmu konsumenckiego – tego, jak mieszkańcy regionu definiują to pojęcie, co oznacza dla nich „polska marka” oraz jaka jest ich faktyczna wiedza na temat kraju pochodzenia różnych marek. W przypadku badania jakościowego celem było zrozumienie motywacji przedsiębiorców do wspierania idei patriotyzmu konsumenckiego lub do lokowania swoich firm/produktów jako polskich. Wyniki projektu zostały opublikowane w *Rocznikach Naukowych WSB* (2013) oraz były prezentowane podczas warsztatów „Społeczna gra zespołowa” organizowanych przeze mnie w WSB w 2014 roku. Projekt miał charakter regionalny – w aspektach prób badawczych – niemniej był okazją to testowania hipotez dotyczących świadomej konsumpcji oraz funkcjonowania praktyk społecznych wokół idei patriotyzmu konsumenckiego.

Po zmianie miejsca zatrudnienia (w październiku 2018 dołączyłam jako adiunkt do Instytutu Socjologii UMK) włączyłam się w prace zespołu powołanego **w ramach IDUB UMK w projekcie na finansowanie interdyscyplinarnych zespołów badawczych tzw. emerging field.** W latach 2020-2024 byłam zastępcą kierownika – dr hab. A. Karwackiego, prof. UMK - **projektu „Old and New Institutions”.** W ramach tego zespołu badawczego byłam członkiem podzespołu realizującego badania ilościowe dotyczące technologii cyfrowych i płatności bezgotówkowych w pierwszych miesiącach trwania pandemii Covid-19. Wyniki tego badania zostały opublikowane w 2 zespołowych artykułach – w 2021 (*Energies* – obecnie 85 cytowania wg Google Scholar) i 2024 roku (*Ekonomista*). Część wyników była przeze mnie wykorzystana w monografii „Social Team Game” oraz stanowiła także podstawę wystąpień na konferencjach ESA (Barcelona 2021), mid-term RN09 ESA (Warszawa 2022). Wyniki projektu były także przedstawione przeze mnie podczas wykładu w ramach szkoły letniej organizowanej wspólnie przez Uniwersytet Boloński i IIT Kanpur (maj 2022). Osobno w ramach prac zespołu Emerging Field prowadziłam własne analizy dotyczące instytucjonalizacji bezgotówkowości – efektem tego były publikacje w *Przeglądzie Socjologicznym* (2021) oraz *Polish Sociological Review* (2022). Doświadczenia z udziału w tym projekcie pozwoliły mi na ugruntowanie podejścia teoretycznego (neoinstytucjonalizm), koncepcji instytucjonalizacji jako ramy dla badań bezgotówkowości. Dostarczyły mi także nowych danych empirycznych oraz umocniły moją współpracę ze specjalistami z zakresu finansów i fintechu, którzy brali udział w badaniach oraz przy przygotowaniu publikacji.

Udział w projekcie IDUB Emerging Field umożliwił mi także aktywne dołączenie do sieci badaczy nowego instytucjonalizmu, zorganizowanych wokół cyklicznych konferencji **New Institutionalism Workshop** (NIW). Mój akces do tej sieci badaczy nastąpił w roku 2018, występując z referatem na NIW w Mediolanie. Kolejne konferencje z serii NIW w Uppsali (2019) i Odense (2020) wiązały się dla mnie także z referatami, w których podejmowałam problematykę badań bezgotówkowych i wykorzystania teorii neoinstytucjonalnej. Po przerwie wywołanej pandemią, w marcu 2023 zorganizowałam – pełniąc rolę przewodniczącej komitetu organizacyjnego - kolejną edycję NIW w Toruniu. Wydarzenie to zgromadziło ponad 60 badaczy z różnych krajów (Szwajcaria, USA, Chiny, Niemcy itd.). Organizacja tej konferencji odbyła się z finansowym wsparciem ze środków IDUB Emerging Field. Moje zaangażowanie w network zbudowany wokół NIW było kontynuowane na kolejnych konferencjach w Jenie (2024), Salzburgu (2025) i Liverpoolu (2026).

Od roku 2023 jestem członkiem zespołu badawczego w projekcie **„Zmiany cywilizacyjne a młode pokolenie – diagnoza, rekomendacje i rozwiązania instytucjonalne”.** Byłam jedną ze współautorek wniosku konkursowego, który uzyskał finansowanie ze środków budżetu państwa, przyznanych przez Ministra Edukacji i Nauki w ramach Programu „Nauka dla Społeczeństwa II”. Projekt realizowany jest w latach 2023–2026 (grant nr NdS-II/SP/0497/2023/01). W zespole badawczym jestem odpowiedzialna za badania jakościowe. Byłam jak dotąd, bo projekt jest nadal realizowany, współautorką trzech raportów badawczych. W zakresie problematyki społecznej jest to badanie o tematyce odbiegającej od moich głównych zainteresowań. Badania koncentrują się bowiem wokół wpływu technologii ekranowych na młodzież i rodziny. Tutaj jednak także wykorzystuję moje doświadczenie z badań nad instytucjami, używając ramy neoinstytucjonalnej oraz wiedzy z zakresu *collective action*. Jednym z głównych osiągnięć projektu jest konceptualizacja zjawiska cyfrowej pułapki społecznej jako faktycznego mechanizmu wpływu technologii na badane grupy społeczne. Koncepcja ta i część wyników zostały przedstawione w artykule złożonym do Studiów Socjologicznych (tekst zespołowy, 2026 przyjęty do druku). Obecnie projekt jest w fazie końcowej. Biorę udział w pracach nad artykułami i monografią podsumowującą wyniki badań, w której zaplanowane jest także wykorzystanie mojego modelu STG jako ramy interpretacyjnej dla problemu instytucjonalizacji metod wyjścia z cyfrowej pułapki społecznej. Na podstawie kolejnych badań empirycznych i wniosków sformułowanych w zespole badawczym, opracowałam bowiem wstępną na ten moment koncepcję ujęcia kryzysu wywołanego technologiami ekranowymi jako tzw. wicked crisis i dylematu zbiorowego działania. Pomysł ten planuję rozwinąć w dalszych publikacjach. Wyniki badań związanych z tym projektem były przeze mnie prezentowane na konferencji NIW (Liverpool 2006) oraz podczas WU Vienna IOS research seminar (Wiedeń 2025).

W nawiązaniu do tematyki technologii ekranowych biorę także udział w **projekcie „Model powszechnej służby publicznej dla Polski”** finansowany ze środków programu Ministra

Edukacji i Nauki w ramach Programu „Nauka dla Społeczeństwa II" na Akademii Sztuki Wojennej w Warszawie. Głównym celem projektu jest wypracowanie przy pomocy narzędzi badawczych rozwiązań, które pomogłoby zahamować negatywne trendy związane ze współczesnymi przemianami cywilizacyjnymi, w tym wywołanymi przez technologie ekranowe. W ramach prac zespołu badawczego przygotowałam opracowanie dot. zagadnienia projektowania instytucji społecznych (*institutional design*) i koncepcji działania zbiorowego z tym związanych. Opracowanie to planowane jest jako jeden z rozdziałów monografii stanowiącej końcową publikację projektu (planowane wydanie w 2026 roku).

W ramach moich badań nad wpływem technologii cyfrowych od kilku miesięcy biorę udział w pracach dwóch zespołów badawczych powołanych na UMK. Pierwszy to zespół pod kierownictwem dr. hab. Michała Polasika, prof. UMK ustanowiony w konkursie na Priorytetowe Obszary Badawcze **DigiTech4SELE – Digital Technologies for Society, Economy, Laws and Ethics**[2] **(finansowanie na lata 2026-2029).** W projekcie zajmuję się problematyką wpływu technologii cyfrowych na normy społeczne i zaufanie do instytucji. Drugim zespołem jest powołane w 2025 roku na UMK **Uczelniane Interdyscyplinarne Centrum Studiów nad Technologiami w Społeczeństwie (UICSTS).** Centrum wśród zadań ma działalność analityczną, dotyczącą relacji na linii technologie-społeczeństwo także w kontekście gotowości społecznej na zastosowanie wybranych technologii i odporności na ryzyka z nimi związane. W ramach prac UCISTS jestem członkiem zespołu reprezentującego socjologię.

Osobnym zagadnieniem z zakresu socjologii ekonomicznej, którym się zajmuję badawczo, jest **temat kryptoaktywów i smart kontraktów**. W przypadku kryptoaktywów przygotowałam (wspólnie z dr. hab. K. Pietrowiczem, prof. UMK) analizę **praktyk społecznych wokół finansów opartych o blockchain wykonywanych przez kluczowych aktorów globalnych rynków finansowych**. Łącznie w badaniu poddaliśmy jakościowej analizie treść 748 materiałów (raportów rocznych, analiz, wypowiedzi przedstawicieli itd.). Analiza pokazała, że wiele globalnie działających podmiotów posiadających istotny wpływ na rynki finansowe wykonuje obecnie wokół zjawiska kryptoaktywów intensywną pracę instytucjonalną. Jednym ze skutków tej pracy jest legitymizacja kryptoaktywów, dokonująca się na dużą skalę pomimo kontrowersji związanych z kryptowalutami. Badania te osadzone więc były także w ramach teorii neoinstytucjonalnej, a w szczególności w koncepcji pracy instytucjonalnej T. Lawrence'a i R. Suddaby'ego. Wyniki tej analizy zostały opublikowane w 2024 roku w *Studiach Socjologicznych*. Stały się także podstawą wystąpień podczas konferencji PTS (Warszawa 2022, Białystok 2025), NIW (Jena 2024) oraz na Ogólnopolskiej Konferencji Metodologicznej Medioznawców (Warszawa 2024). W 2025 roku zorganizowałam na UMK interdyscyplinarne warsztaty „Kryptoaktywa – od innowacji technologicznej do innowacji

[2] https://idub.umk.pl/zespoly/priorytetowe-obszary-badawcze-pob/interfaces-of-human-experience-communication-cognition-culture-wellbeing-inc3web/digitech4sele/

społecznych". Podczas warsztatów ekonomiści, socjologowie i antropolodzy prezentowali wyniki swoich badań wokół kryptowalut i rynku kryptoaktywów. Temat smart kontraktów jest natomiast przeze mnie rozwijany w szerszym zespole badaczy z UMK (socjolodzy i psycholog). Dzięki finansowaniu z projektu IDUB Emerging Field „Old and New Institutions" przeprowadziliśmy serię wywiadów CAWI z użyciem metody winietowej na próbie ogólnopolskiej i amerykańskiej na temat **postrzegania sprawiedliwości proceduralnej w sytuacji kontraktów realizowanych w oparciu o technologię blockchain**. W badaniu tym byłam współodpowiedzialna za zaprojektowanie kwestionariusza ankiet. Obecnie jest przygotowywana zespołowa publikacja wyników do czasopisma „Technology & Society".

Innym obszarem mojej pracy badawczej, w której odnoszę się do zagadnienia działań zbiorowych, jest włączenie się w badania nad **możliwością aplikowania formalnego języka logiki do problemów metodologicznych nauk społecznych**. Moje zainteresowaniem tym zagadnieniem, zahaczające o kwestie metodologiczne oraz teoretyczne na pograniczu filozofii i socjologii, zaowocowało 3 współautorskimi artykułami (publikacje w *Logic&Logical Philosophy* 2020, *Studiach z Historii Filozofii* 2020 oraz *Bulletin of the Section of Logic* 2021). Głównym problem badawczym poruszanym w tych tekstach jest koncepcja, zgodnie z którą wyrażenia formułowane przez od dawna znany system logiki J. Łosia mogłyby być indeksowane nie tylko przez zmienne przestrzenne i czasowe, ale także przez konteksty społeczne. Artykuły m.in. rozważały (bardzo wstępnie), na ile system Łosia może stanowić cenne uzupełnienie dla symulacji społecznych i socjologii obliczeniowej, wykorzystujących systemy wieloagentowe i modelowanie agentowe. Wszystkie te prace stanowią efekt połącznia dwóch rodzajów kompetencji – formalnych, które wnieśli autorzy będący logikami oraz społecznych, dotyczących teorii działań zbiorowych itd. wniesionych przez mnie. Prace nad tymi artykułami zainspirowały mnie do **przygotowania projektu badawczego w konsorcjum z trzema chińskimi uczelniami** - Dalian University of Technology, Tsingua University i Taishan University. W marcu 2025 roku przygotowałam jako kierownik polskiego zespołu wniosek na finansowanie projektu badawczego pt. „Formal setting for the collective action theories and its application to multi-agent systems", w ramach konkursu SHENG NCN (projekt nie otrzymał dofinansowania).

Od czasu uzyskania stopnia doktora odbyłam łącznie 2 pobyty badawcze i mam na 2026 rok zaplanowany kolejny taki pobyt. W 2010 roku było to sześciotygodniowe stypendium ufundowane przez **Bednarowski Trust Fellowship na University of Aberdeen (**College of Arts and Social Sciences). W roku 2025 odbyłam dwutygodniowy **pobyt badawczy w Institute of Organization Studies na WU Vienna University of Economics** (Austria), gdzie konsultowałam moje wyniki badań z zespołem prof. Renate Meyer i prof. Martina Kornbergera. W czerwcu 2026 mam zaplanowany dwutygodniowy **pobyt badawczy** sfinansowany ze środków programu **NAWA YUFE na Universitat Bremen** (Niemcy), gdzie będę gościem zespołu centrum badawczego SOCIUM.

5.2. Praca w uczelni innej niż Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

W latach 2008-2018 pracowałam na stanowisku adiunkta w Wyższej Szkole Bankowej w Toruniu/Bydgoszczy (obecnie Uniwersytet Merito). W okresie tym prowadziłam dwa, opisane już wyżej projekty badawcze (jeden ze środków MNISW, drugi z grantów WSB), opublikowałam dwie autorskie monografie „Instrumentarium globalnego panowania" (2013) i „Między zaufaniem a elitarnością" (2014), byłam współredaktorem monografii zbiorowej „Conflict of Interest in Central and Eastern Europe" (2011), a także opublikowałam 12 artykułów w opracowaniach zbiorowych, polskich i zagranicznych czasopismach naukowych (szczegóły w wykazie publikacji). Wzięłam w tym czasie udział w 10 konferencjach z referatami (większość to konferencje międzynarodowe).

Praca w tej uczelni wiązała się dla mnie także z mocnym zaangażowaniem w rozwój potencjału badawczego i eksperckiego sieci WSB. W latach 2009-2013 **pełniłam rolę pełnomocnika Rektora WSB ds. badań naukowych** kształtując praktycznie od podstaw praktyki pozyskiwania środków na badania naukowe. Dwukrotnie przygotowywałam też wnioski dla WSB na projekty z Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Wielokrotnie udzielam komentarzy mediom na tematy społeczne (m.in. Rzeczpospolita, Gazeta Pomorska, TVP) oraz **reprezentowałam uczelnię na forach biznesowych** – jak Welconomy w Toruniu (2016, 2017), konferencja Towarzystw Biznesowych w Warszawie (2017), konferencja European Council for Foreign Relations (2016).

Jednocześnie podczas pracy w WSB w Toruniu mocno rozwinęłam **swoje kompetencje dydaktyczne przygotowując od podstaw szereg kursów** oferowanych studentom kierunków takich jak m.in. Zarządzanie, Bezpieczeństwo Wewnętrzne, czy Socjologia. Opracowane przeze mnie kursy z np. zakresu socjologii ekonomicznej, metodologii nauk społecznych czy społecznych aspektów zarządzania **były podstawą wniosków o zgodę na otwarcie nowych kierunków studiów na tej uczelni**. Cały czas także doskonaliłam swój warsztat dydaktyczny prowadząc wykłady, seminaria licencjackie (wypromowałam kilkanaście prac dyplomowych) oraz liczne konwersatoria. Uczestniczyłam także w szeregu szkoleń dedykowanych poprawie kompetencji dydaktycznych. W końcowym etapie pracy współtworzyłam treści dla całkowicie zdalnego kursu z podstaw socjologii, co obejmowało przygotowanie treści video oraz materiałów na platformę Moodle.

5.3. Publikacje naukowe

Mój publikacyjny dorobek naukowy stanowi spójną merytorycznie analizę mechanizmów kształtujących współczesne życie gospodarcze i struktury władzy. Sytuuję moje badania w nurcie **socjologii ekonomicznej**, czerpiąc z paradygmatu zakorzenienia społecznego procesów gospodarczych. Moje prace generalnie koncentrują się na styku rynków, instytucji oraz sieci społecznych, badając, w jaki sposób relacje międzyludzkie i struktury organizacyjne konstytuują zjawiska ekonomiczne – od globalnych systemów

finansowych, przez lokalne sieci elit biznesowych, aż po najnowsze procesy cyfryzacji gospodarki.

Do momentu uzyskania stopnia doktora głównie prowadziłam analizy działań pozapaństwowych aktorów i ich wpływ na procesy globalizacyjne. Publikacje z tego okresu dotyczyły przede wszystkim negatywnych (z perspektywy rozwoju dobra wspólnego oraz rozwoju społeczno-gospodarczego) aspektów działania tych aktorów. W dalszym okresie mojej pracy (po 2008 roku), opierając się głównie na analizie danych zastanych i analizie treści materiałów wytwarzanych przez tych aktorów zaproponowałam socjologiczne ujęcie problemu globalnej władzy strukturalnej. W monografii „Instrumentarium globalnego panowania" (2013) analizowałam już systematycznie nowe kierunki ewolucji władzy w systemie światowym, wychodząc poza tradycyjny państwocentryzm. W warstwie empirycznej skupiałam się szczególnie na aktorach pozapaństwowych ważnych dla procesów gospodarczych, takich jak transnarodowe korporacje produkcyjne, globalny sektor finansowy, firmy ratingowe, czy globalne firmy konsultingowe. Powołując się na istniejący wówczas dorobek dyskursu globalizacyjnego (m.in. prace M. Castellsa, I. Wallersteina, Z. Baumana, S. Strange) zaproponowałam ujęcie ich działań przez trzy wymiary – autorskiej koncepcji podmiotowości organizacyjnej akcentującej rolę kapitałów, mechanizmów władzy strukturalnej oraz narracji i ideologii, które je legitymizują. Wskazując na ważną dla socjologii globalizacji oś *spontaniczne-sterowane*, przedstawiłam globalne koalicje poza-państwowych aktorów jako sukcesorów tradycyjnych funkcji państwa. Dla moich dalszych prac te analizy były o tyle ważne, że poruszały problem podmiotowych wymiarów kształtowania warunków gospodarczych, przyjmując założenie, że rynek nie jest traktowany jako autonomiczna sfera, lecz jako produkt polityczno-społecznych negocjacji i dominacji strukturalnej.

Prace nad podmiotowymi aspektami globalizacji prowadziły mnie do zainteresowania się formalnymi i nieformalnymi sieciami elit. Temat architektury władzy i sieci elit w globalizacji wiąże się bowiem także z rozwiązaniem określanym jako *interlocking directorates* – czyli krzyżujące się zarządy i rady nadzorcze (sytuacja, gdy dana osoba zasiada jednocześnie w co najmniej dwóch organach różnych firm). W analizach globalizacyjnych ten temat pojawiał się marginalnie (głównie prace L. Sklair i W. Carrolla), ale dla mnie stały się inspiracją do podjęcia się diagnozy zjawiska na gruncie polskiej gospodarki. Zainteresowanie tym tematem wieńczy monografia „Między zaufaniem a elitarnością..." (2014), która jest analizą zjawiska krzyżowania się zarządów i rad nadzorczych w Polsce. Jest to na gruncie polskim pierwsza, socjologiczna analiza tego zjawiska. Przedstawia ona nie tylko skalę powiązań dla 5 sektorów gospodarczych, ale również osadza zjawisko w teorii instytucjonalnej, pokazując na formalne i nieformalne aspekty sieci elit korporacyjnych. Temat ten był przeze mnie eksplorowany w publikacjach na przestrzeni lat 2011-2018 (m.in. w *Polish Sociological Review, Prakseologii* i

Economics and Sociology[3]). W tekstach tych dekonstruowałam mechanizmy lojalności i konfliktów interesów, pokazując, że racjonalność działań gospodarczych jest zawsze zapośredniczona przez społeczną strukturę powiązań. Moje publikacje w tym obszarze pokazują, że powiązania personalne między firmami nie są jedynie mechanizmem technicznym, ale formą kształtującej się nieformalnej instytucji. Prace te są zakorzenione w socjologii ekonomicznej, bo poruszają także problem tego, że zaufanie (kategoria moralna i socjologiczna) staje się zasobem ekonomicznym, redukującym koszty transakcyjne i stabilizującym w pewnych wymiarach rynek w warunkach transformacji ustrojowej.

W ostatnich latach (2019–2024) moje zainteresowania badawcze ewoluowały w stronę analizy gospodarki cyfrowej. Jest to naturalna kontynuacja moich wcześniejszych badań nad instytucjami nieformalnymi, tym razem osadzona w kontekście rewolucji technologicznej. W tym obszarze głównie opublikowałam prace analizujące instytucjonalizację bezgotówkowości i kryptoaktywów. W serii artykułów (m.in. w *Studia Socjologiczne*, *Ekonomista*, *Polish Sociological Review*[4]) badałam (najczęściej ze współautorami) procesy legitymizacji płatności bezgotówkowych oraz kryptowalut. W publikacjach tych wykorzystywałam przy tym teorię pracy instytucjonalnej oraz izomorfizmu instytucjonalnego, analizując, jak nowe normy, wartości i sankcje konstruują społeczną rzeczywistość pieniądza cyfrowego. Badania nad wpływem pandemii COVID-19 na zachowania płatnicze (publikacje w *Energies* w 2021 i *Ekonomiście* w 2024) pokazują, jak zewnętrzne szoki strukturalne wymuszają zmianę nawyków konsumenckich, kształtując nowe impulsy dla akceleracji cyfrowych rozwiązań i związanych z nimi rozwiązań instytucjonalnych. Publikacja w *Studiach Socjologicznych* (2024, wspólnie z K. Pietrowiczem) dotyczyła właśnie instytucjonalizacji kryptowalut. W tej pracy wykorzystałam moje doświadczenie z analizy praktyk poza-państwowych aktorów, pokazując, jak właśnie globalne podmioty rdzenia rynków finansowych wykonują pracę instytucjonalną zmieniającą społeczny charakter kryptoaktywów.

Czwartym tematem, który widoczny jest w moim dotychczasowym dorobku publikacyjnym, jest mój wkład w prace łączące problemy metodologii nauk społecznych z instrumentarium logiki. Nawiązując do koncepcji operatora R autorstwa polskiego logika Jerzego Łosia i wykorzystując jego rozwiązania w logice formalnej, moje prace publikowane ze współautorami w *Bulletin of the Section of Logic* (2021) czy *Logic and Logical Philosophy* (2020)[5] poruszają kwestię możliwych rozwiązań łączących precyzję pojęciową logiki z opisem zjawisk społecznych. W tekstach tych rozważaliśmy, na ile system Łosia może stanowić cenne uzupełnienie dla symulacji społecznych i socjologii obliczeniowej, wykorzystujących systemy wieloagentowe i modelowanie agentowe. Jest to więc próba stworzenia pewnej abstrakcyjnej ramy pojęciowej dla bardziej

[3] Łącznie teksty te mają 33 cytowania wg Google Scholar.
[4] Łącznie teksty osiągnęły 92 cytowania
[5] Publikacje z tej tematyki mają obecnie 15 cytowań.

empirycznych rozważań, dotyczących takich problemów jako działania zbiorowe czy oddziaływanie kontekstu, np. instytucji, na przebieg interakcji.

Podsumowując, mój dorobek publikacyjny obejmuje głównie prace w obszarze socjologii ekonomicznej i studiów nad instytucjami gospodarczymi. Moje prace nie tylko opisują zjawiska rynkowe (czasem po raz pierwszy w sposób systematyczny na gruncie polskich nauk społecznych), ale przede wszystkim wyjaśniają ich społeczne i instytucjonalne uwarunkowania. Badania nad *interlocking directorates*, globalną władzą strukturalną oraz instytucjonalizacją nowych technologii płatniczych stanowią zaś istotny wkład w zrozumienie społecznej dynamiki współczesnego kapitalizmu.

Łącznie lista publikacji naukowych wydanych po uzyskaniu stopnia doktora obejmuje (z wyłączeniem zgłaszanej monografii-osiągnięcia) 2 autorskie monografie naukowe, 1 współredagowaną monografię zbiorową, 16 artykułów w czasopismach naukowych, 4 rozdziały w opracowaniach zbiorowych.

- Burdziej, S., Główczewski, M., Meler, A., Szalacha-Jarmużek, J., Pietrowicz, K., Cyfrowi narkomani czy cyfrowi zakładnicy? Młodzi w cyfrowej pułapce społecznej, *Studia Socjologiczne,* 2026 przyjęty do druku
- "COVID-19 pandemic 'e-experiences' as accelerators of digital society", Al Piotrowska, J. Szalacha-Jarmużek, A. Huterska, M. Ciechan-Kujawa, *Ekonomista*, 2024, DOI: 10.52335/ekon/190561
- "Paradoksalna legitymizacja kryptoaktywów. Praca instytucjonalna i zmiana społeczna", J. Szalacha-Jarmużek, K. Pietrowicz, *Studia Socjologiczne*, 2024, 3/2024
- The Institutionalization of „Cashless Poland". Values, Norms, Sanctions and Grand Narrations in the SMEs' Perspective on the Adoption of Cashless Payments, J. Szalacha-Jarmużek, M. Polasik, M. Jakubowska, *Polish Sociological Review, 2022, 217 (1), 115-138*
- "Fear of the COVID-19 pandemic and social distancing as factors determining the change in consumer payment behavior at retail and service outlets". Huterska Agnieszka, Piotrowska Anna Iwona, Szalacha-Jarmużek Joanna. *Energies*, 2021 Vol. 14 no. 14
- "Extended MR with Nesting of Predicate Expressions as a Basic Logic for Social Phenomena", A Parol, K Pietrowicz, J Szalacha-Jarmużek, *Bulletin of the Section of Logic, 2021,* 50 (2), 205-227
- „Model rekursywny instytucjonalizacji w badaniu zjawiska bezgotówkowości – możliwości zastosowania", *Przegląd Socjologiczny*, Nr 1/2021, t. 70, p. 65-82
- "Going beyond the dichotomy. Problems of contemporary sociology in the context of the proposals by Jerzy Łoś". Pietrowicz K., Szalacha-Jarmużek J. *Studia z Historii Filozofii, 2020, R. 11, nr 3, s. 51-65*
- "Logic of Social Ontology and Łoś's Operator". 2020. J. Malinowski I K. Pietrowicz. *Logic and Logical Philosophy*, vo. 29. No 2. http://dx.doi.org/10.12775/LLP.2020.005
- „Missing causality and absent institutionalization. A case of Poland and methodological challenges for future studies of interlocking directorates". 2018. Z K. Pietrowicz. *Economics and Sociology* 11(4):157-172 (Scopus)

- „Byłbym idiotą, gdybym był lojalny jednej firmie" – neoinstytucjonalna perspektywa w badaniu krzyżowania się zarządów i rad nadzorczych w Polsce. 2017. *Studia Polityczne*. Tom 45, nr 2. ISP PAN. s. 75-100
- „Indywidualne korzyści, organizacyjne straty? Lojalność a zjawisko krzyżowania się zarządów i rad nadzorczych w perspektywie praktyków biznesu". 2015. *Prakseologia* nr 157. IFiS PAN. S. 95-120
- „Czy wybory 4 czerwca zwiększyły podmiotowość społeczeństwa polskiego? Polska transformacja ustrojowa w perspektywie procesów globalizacyjnych" .2015. [w] Białecki K. Jankowiak S. Reczek R (red.) *Krok ku wolności. wybory czerwcowe 1989 i ich konsekwencje*. UAM Poznań i IPN oddział Poznań
- „Między zaufaniem a elitarnością. Krzyżujące się zarządy i rady nadzorcze w Polsce - socjologiczna analiza zjawiska". 2014. Wyd. WSB Toruń
- „Instrumentarium globalnego panowania. Poza-państwowi aktorzy i globalna władza strukturalna". 2013, Zysk i s-ka Poznań
- „Patriotyzm konsumencki w oczach konsumentów i producentów - wyniki badania pilotażowego w województwie kujawsko-pomorskim". 2013. *Roczniki Naukowe WSB w Toruniu*. Nr 12. s. 449-474
- „Interlocking directorates jako instytucja nieformalna zwiększająca efektywność działań korporacyjnych". 2012. *Prakseologia* nr 152. s.51-68
- „Interlocking Directorates and Possible Conflict of Interests", *Polish Sociological Review*, 2/174. 2011.s. 205-216
- „*Conflict of Interest in Central and Eastern Europe*" (red. z S. Burdziej). 2011, wydawnictwo Zysk i s-ka, Poznań
- "Zjawisko interlocking directorates a proces formowania się nowych „konstelacji interesów". 2011. W: „*Grupy interesu i lobbing w Polsce. Rodzime doświadczenia w unijnym kontekście"* red. Krzysztof Jasiecki; wyd. IFiS PAN Warszawa. S. 192-212
- Sekurytyzacja jako paradygmat w badaniach nad bezpieczeństwem oraz proces polityczny. Koncepcje i konteksty (współautor: W. Sokołowicz) w: *Za kulisami. Szkice o władzy, interesach i bezpieczeństwi*e, 2012, red. K. Pietrowicz i P. Stankiewicz, wydawnictwo Zysk i s-ka, Poznań; s. 195-222
- „Hipoteza syndromu konserwatyzmu na regionalnym rynku pracy. Szkic z badania postaw pracodawców i pracowników województwa kujawsko-pomorskiego wobec rozwoju kompetencji zawodowych". *Roczniki Naukowe WSB w Toruniu*. Nr 9/2010. s. 63-78
- „Rola poza-państwowych aktorów w formowaniu struktur globalnego systemu finansowego" [w] red. K. Dobrzeniecki. „*Pluralizm prawny. Koncepcja. Wyzwania. Mity*". 2009. UMK Toruń. S. 435-450

Ponad to opublikowałam 2 zespołowe artykuły w czasopiśmie branżowym dotyczące płatności bezgotówkowych:

- Polasik, M., Jakubowska, M., Meler, A., & Szalacha-Jarmużek, J. (2020). Płatności bezgotówkowe w dobie pandemii COVID-19. *Bank. Miesięcznik Finansowy*, Artykuł 7.
- Polasik, M., Szalacha-Jarmużek, J., Jakubowska, M., & Meler, A. (2019). Bariery akceptacji kart płatniczych przez przedsiębiorstwa handlowo-usługowe. *Bank. Miesięcznik Finansowy*, Artykuł 8.

5.4. Zaangażowanie w organizacje naukowe

Od początku mojej kariery akademickiej biorę udział w kolejnych zjazdach Polskiego Towarzystwa Socjologicznego, natomiast formalnie jestem członkiem tej organizacji od 2022 roku. Od XVIII Zjazdu PTS pełnią role **przewodniczącej zarządu Sekcji Socjologii Ekonomicznej.** W ramach tych zadań współorganizowałam w 2025 roku wspomniane wcześniej warsztaty „Kryptoaktywa – od innowacji technologicznej do innowacji społecznej". Prowadzona przeze mnie sekcja była także współorganizatorem 2 sympozjów na XIX Zjazd PTS (Białystok 2025). Sekcja zgłosiła we współpracy z sekcją Socjologii Pracy sympozjum „Kapitalizm bez majątku?" – mechanizmy reprodukcji i zmiany źródeł bogactwa, segregacji i mobilności społecznej we współczesnej Polsce" oraz wraz z Sekcją Socjologii Cyfrowej sympozjum „Wyzwania automatyzacji i cyfryzacji. Oswajanie ryzyka". Podczas XIX Zjazdu sekcja socjologii ekonomicznej była także organizatorem 2 grup tematycznych (ja osobiście nadzorowałam jedną z nich).

Na przestrzeni ostatnich lat byłam także członkiem Research Network 09 Economic Sociology European Sociological Association, biorąc udział w samych kongresach ESA oraz w dwóch kolejnych mid-term conference organizowanych przez RN09 (w Warszawie i Florencji). Mam także przyjęty referat na kongres organizowany w br. w Warszawie.

5.5. Konferencje naukowe

Aktywność konferencyjna z lat 2008–2026 stanowi integralny element mojej pracy naukowej, będąc nie tylko platformą prezentacji wyników badań empirycznych, ale przede wszystkim przestrzenią krytycznego dialogu z przedstawicielami **międzynarodowego środowiska badaczy socjologii ekonomicznej** oraz **teorii neoinstytucjonalnej**. Analizując zestawienie moich wystąpień, można wyraźnie zarysować trajektorię mojego rozwoju naukowego – od analizy globalnych struktur władzy i sieci korporacyjnych, przez socjologię płatności bezgotówkowych, aż po współczesne procesy legitymizacji kryptoaktywów i patriotyzmu gospodarczego.

Kluczowym punktem mojego zaangażowania w międzynarodowy obieg naukowy jest systematyczny udział w prestiżowym cyklu **New Institutionalism Workshop**. Od 2018 roku regularnie prezentuję referaty na uniwersytetach w Mediolanie, Uppsali, Odense, Jenie, Salzburgu oraz Liverpoolu (2026). Ta stała obecność pozwoliła mi na ugruntowanie moich badań w paradygmacie **organizacyjnego neoinstytucjonalizmu** i nawiązanie relacji z czołowymi teoretykami tego nurtu. Ponadto moje wystąpienia na konferencjach **European Sociological Association (ESA)** w Barcelonie i Florencji świadczą o silnym osadzeniu mojej pracy w europejskim kontekście socjologicznym.

W mojej aktywności konferencyjnej można wyróżnić trzy główne etapy, które łączy wspólny mianownik w postaci zainteresowania **instytucjonalizacją zjawisk ekonomicznych**:

1. **Sieci korporacyjne i władza (2008–2018):** W tym okresie wystąpienia (m.in. w Pradze, Krakowie i Gdańsku) koncentrowały się na zjawisku *interlocking directorates*. Podczas Zjazdów Socjologicznych PTS oraz międzynarodowych warsztatów dekonstruowałam nieformalny wymiar funkcjonowania rad nadzorczych w Polsce, analizując je jako „konstelacje interesów" i nowe grupy nacisku. W tym okresie moje prace silnie rezonowały z teorią systemów-światów Wallersteina (Poznań 2008) oraz analizą aktorów pozapaństwowych (Warszawa 2009, Wrocław 2010).

2. **Socjologia bezgotówkowości i digitalizacji (2019–2021):** Kolejny etap to zwrot ku socjologii finansów i nowym technologiom. Na konferencjach w Uppsali, Wrocławiu i Odense analizowałam postawy sektora MŚP wobec obrotu bezgotówkowego, stosując perspektywę „wyboru w ramach ograniczeń" (*choice-within-constraints*). Ważnym punktem był referat w Barcelonie (2021), gdzie przedstawiłam wpływ pandemii COVID-19 jako katalizatora przyspieszonej instytucjonalizacji nowych form płatniczych.

3. **Nowe rynki, patriotyzm gospodarczy i „wicked problems" (2022–2026):** Obecnie moje badania skupiają się na dwóch osiach. Pierwszą jest **legitymizacja kryptoaktywów**, którą analizuję przez pryzmat koncepcji pracy instytucjonalnej i koncepcji *issue field* (Warszawa 2022, Białystok 2025). Drugą osią jest **patriotyzm gospodarczy**, który na konferencjach w Toruniu, Florencji i Salzburgu definiuję jako „społeczną grę zespołową" oraz efekt oddolnej pracy instytucjonalnej aktywistów. Moje najnowsze wystąpienie w Liverpoolu (2026) dotyczy natomiast kryzysu młodych dorosłych jako przykładu „wicked crisis", co wskazuje na dalsze poszukiwania w obszarze socjologii problemów publicznych.

Wystąpienia na konferencjach krajowych (szczególnie regularny udział w **Zjazdach Socjologicznych PTS** od XIV do XIX edycji) oraz specjalistycznych konferencjach metodologicznych (UW 2024) pozwoliły mi na rozwijanie warsztatu badawczego. Często w referatach podejmuję problematykę trudności w diagnozowaniu instytucji nieformalnych oraz wyzwań związanych z pozyskiwaniem danych w dynamicznie zmieniających się polach ekonomicznych. Podsumowując, moja aktywność konferencyjna jest procesem ciągłym, charakteryzującym się wysokim stopniem umiędzynarodowienia. Pozwala mi ona na bieżąco weryfikować autorskie koncepcje (takie jak model rekursywny instytucjonalizacji) w konfrontacji z globalnymi trendami w socjologii.

Od uzyskania stopnia doktora wzięłam czynny udział w łącznie 23 konferencjach naukowych:

- 21st New Institutionalism Workshop, University of Liverpool, 03.2026. Referat: "Youth crisis as a wicked crisis issue"

- XIX Zjazd Socjologiczny PTS, Białystok. 09.2025. Referat: „Paradoksalne obietnice. Cztery spojrzenia na kryptoaktywa w pespektywie koncepcji issue field”
- 20th New Institutionalism Workshop, Paris Lodron University Salzburg, 03.2025. Referat: “Inspired by activists – institutional work and emerging field of economic patriotism”
- XV Ogólnopolska Konferencja Metodologiczna Medioznawców, UW, Warszawa 2024. Referat: „Kryptoaktywa jako narzędzia digitalizacji: obietnice i realizacja” (wspólnie z K. Pietrowiczem)
- 19th New Institutionalism Workshop, University of Jena, 03.2024. Referat: “Volatile and rife with hype and speculation”. Institutional work and legitimization of cryptoassets”
- Mid-term conference Research Network 09 ESA, Florencja. 09. 2023. Referat: “Inspired by activists – bottom-up organization networks of economic patriotism”
- 18th New Institutionalism Workshop, UMK, Toruń. 30-31.03.2023. Referat: The “social team game” - institutionalization of economic patriotism in Poland”
- XVIII Zjazd Socjologiczny PTS, Warszawa. 09.2022. Referat: „Społeczna i kulturowa legitymizacja kryptoaktywów”
- Mid-term conference Research Network 09 ESA, Warszawa 09. 2022. Referat: “The “social team game” - the inner dynamics of institutionalization of economic patriotism”
- 15th European Sociological Association Conference, Barcelona [online]. 31.08-3.09.2021. Referat: “Fear of the pandemic and social distancing as factors determining faster institutionalization of cashlessness”
- 16th Workshop on New Institutionalism in Organization Theory, South Denmark University, Odense. 5-6.03.2020. Referat: “To recognize an emerging institution – are we collecting relevant data? Notes on socio-economic research of cashless society”
- XVII Zjazd Socjologiczny PTS, Wrocław. 09.2019. Referat: „A choice-within-constraints” — neoinstytucjonalna perspektywa w badaniach postaw MŚP wobec zjawiska bezgotówkowości”
- 15th Workshop on New Institutionalism in Organization Theory, Uppsala University, 15-16.03.2019. Referat: “Institutionalisation of „cashless Poland” – social and economic factors influencing SMEs perspective on adoption of credit/debt cards”
- 14th Workshop on New Institutionalism in Organization Theory, Bocconi University, Milan, Marzec 16-17, 2018. Referat: “Social networks and corporate interlocks - methodological challenges and limitations in a diagnosis of informal institutions “
- New Economic Sociology and Sociology: Where Do They Meet? Where Do They Diverge? 22-23 Maja 2017, IFiS PAN, Warszawa. Referat: “Interlocking Directorates in a Two-tier Corporate Governance System – Methodological Challenges in a Diagnosis of Informal Institution”
- XVI Zjazd Socjologiczny PTS, 14-17.09.2016. Un.Gdański. Gdańsk. Referat: „Byłbym idiotą, gdybym był lojalny jednej firmie” – neoinstytucjonalna perspektywa w badaniu krzyżowania się zarządów i rad nadzorczych w Polsce”
- XV Zjazd Socjologiczny PTS, 11-14.09. 2013. Un. Szczeciński. Szczecin. Referat: „Interlocking directorates jako instytucja nieformalna zwiększająca efektywność działań korporacyjnych”

- Global Capitalism and Transnational Class Formation. 15-18.09.2011. Centre for Global Studies. Praga, Czechy. Paper: “Interlocking directorates phenomenon and its impact on local corporate community – the case of Poland”
- Social agency: Theoretical and methodological challenges of the 21st century humanist sociology 20-22.10. 2010. University of Wroclaw. Paper: “The social agency of non-state actors. Problematic assessment of interlocking organizations’ intentional acts”
- XIV Zjazd Socjologiczny PTS, 8-11.09.2010. UJ, AGH, PTS. Kraków. Referat: „Interlocking directorates a proces formowania się nowych grup interesów”
- Conflict of Interest In Central and Eastern Europe 25-27.08.2010. Nicolaus Copernicus University. Paper: “Interlocking directorates and possible conflicts of interest”
- Warsaw East European Conference Sixth Annual Session. 15-18.07. 2009. Warszawa Studium Europy Wschodniej UW. Referat: "Crisis of power or merely a "reshuffle"? Non state actors, financial meltdown and CE Europe".
- Zmiana społeczna i dyskurs - Wallerstein w kontekście środkowo-europejskim, UAM, Poznań, 24-25.10.2008. Referat: „Poza-państwowi aktorzy jako podmioty strukturalnej zmiany ‘systemu-świata’ i ‘gospodarki-świata’”

Organizacja konferencji naukowych, sesji i seminariów naukowych:

- XIX Zjazd PTS , Białystok 09. 2025:
  - Sympozjum XIX Zjazd PTS - jako przewodnicząca sekcji zgłosiłam 2 sympozja na Zjazd PTS: we współpracy z sekcją Socjologii Pracy „*Kapitalizm bez majątku?” – mechanizmy reprodukcji i zmiany źródeł bogactwa, segregacji i mobilności społecznej we współczesnej Polsce* oraz z Sekcją Socjologii Cyfrowej *Wyzwania automatyzacji i cyfryzacji. Oswajanie ryzyka* (to sympozjum współprowadziłam z dr. hab. D. Brzezińskim, prof. PAN).
  - Brałam udział w Radzie Programowej XIX Zjazdu PTS
  - Organizowałam grupę tematyczną podczas XIX Zjazdu PTS - *Manifestacje i legitymizacje pieniądza. Nowe społeczne charakterystyki gospodarowania i zarządzania środkami wymiany wartości*
- Warsztaty naukowe *Kryptoaktywa – od innowacji technologicznej do innowacji społecznej* UMK, Toruń (06.2025)
- Organizacja panelu o patriotyzmie konsumenckim na Kongresie Podmiotowej Gospodarki, POLA i Klub Jagielloński (10. 2024 Warszawa)
- Współorganizacja (razem z K. Pietrowiczem) i prowadzenie panelu „Kto rządzi AI?” w trakcie XXXIII Forum Ekonomicznego w Karpaczu (09.2024).
- Pełniłam role przewodniczącej komitetu organizacyjnego i naukowego międzynarodowej, cyklicznej konferencji - 18th New Institutionalism Workshop (UMK, Toruń. 03.2023).

6. Informacja o osiągnięciach dydaktycznych, organizacyjnych oraz popularyzujących naukę lub sztukę

Kwestia łączenia działalności naukowej z dydaktyczną i organizacyjną była dla mnie zawsze istotna. Szczególnie wiele czasu poświęciłam na propagowanie idei patriotyzmu konsumenckiego/gospodarczego, ponieważ w tym obszarze uważam kryje się ważny element budowania wspólnoty i dobra wspólnego. Moje zaangażowanie w tym obszarze traktowałam jako przejaw działania w duchu *public sociology*. Na przestrzeni kilkunastu lat wielokrotnie wypowiadałam się na ten temat na forum prasy (regionalnej jak Gazeta Pomorska czy krajowej jak Rzeczpospolita), brałam udział w programach radiowych i telewizyjnych komentując wybrane aspekty patriotyzmu w gospodarce. Wśród aktywności mogę także wskazać następujące wystąpienia związane z upowszechnianiem socjologicznej wiedzy o patriotyzmie ekonomicznym:

- Udział w panelu eksperckim podczas **Forum Gospodarczego Welconomy, Toruń marzec 2016**
- **Ekspercki głos otwierający w Sejmie RP konferencję „Patriotyzm ekonomiczny”** 26.04.2016
- **Udział w konferencji międzynarodowej *Świat pod Lupą*** 2016 organizowanej przez European Council for Foreign Relations. Udział w panelu dyskusyjnym pt. *Kiedy kapitał ma narodowość?* z b. premierem J.K. Bieleckim i prof. E. Mączyńską, 04.06.2016
- Prelekcja w ramach programu **Kierunkowskaz WSB pt. Patriotyzm ekonomiczny w działaniu** 7.11.2016
- Udział w panelu eksperckim podczas **Forum Gospodarczego Welconomy,** Toruń 13 marzec 2017
- Udział w panelu eksperckim nt. patriotyzmu ekonomicznego podczas **konferencji Towarzystw Biznesowych,** 04.2017
- Wystąpienie otwierające i udział w 3 panelach podczas **I Kongresu Patriotyzmu Ekonomicznego,** 11.2017, Warszawa
- Udział w panelu „Czym jest patriotyzm?” podczas **II Wielkopolskich Dni Pamięci,** wystąpienie „Patriotyzm gospodarczy w dobie globalizmu”, Poznań, UAM i IPN, 04. 2018
- Wykład dla **Toruńskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku** UMK pt. „Współczesny patriotyzm konsumencki Polaków” 03.2022.
- Prowadzenie panelu o patriotyzmie konsumenckim na **Kongresie Podmiotowej Gospodarki**, POLA i Klub Jagielloński, Warszawa, 10. 2024
- Udział w panelu eksperckim podczas **Forum Gospodarczego Welconomy,** Toruń, 03.2026

Praktycznie od początku istnienia czasopisma „Obywatel” (obecnie „Nowy Obywatel”) byłam związana z tym wydawnictwem. Wielokrotnie publikowałam tam (także przed doktoratem) teksty, w których odnosiłam się do własnych zainteresowań badawczych.

Pisałam m.in. o podmiotowych aspektach globalizacji, o patriotyzmie konsumenckim i o różnych wymiarach władzy w warunkach globalnego kapitalizmu.

- „Biznes (bez) zaufania", Nowy Obywatel, 2/2014
- „Dbajmy o siebie, czyli patriotyzm konsumencki (część I i II), Nowy Obywatel, 2/2011, 3/2011
- „Trzy paradygmaty modernizacji", Nowy Obywatel, 1/2011
- „Kryzys władzy czy przegrupowanie?", Obywatel nr 2/2009.
- „Druga fala wyprzedaży - Prywatyzacja przedsiębiorstw komunalnych", *Obywatel* 4/2005,
- „Znikająca suwerenność, czyli jak realizują się założenia nieistniejącego układu", *Obywatel* nr 6/2004
- „Wspólna Europa – ostateczny triumf biurokracji(?)", *Obywatel* nr 3/2002
- „Wolny rynek uświęca środki?" Artykuł recenzujący "The Lugano Report" autorstwa Susan George, *Obywatel* nr 1/2002

Trzecim obszarem tematycznym, w który zaangażowałam moją działalność popularyzatorską jest kwestia wpływu technologii ekranowych na młodzież. Podczas dwóch wystąpień prezentowałam wyniki projektu „Zmiana cywilizacyjna..." (finansowany z programu *Nauka dla Społeczeństwa*) oraz omawiałam możliwe rekomendacje dla sektora edukacji i dla praktyk rodzicielskich:

- Wystąpienie razem z K. Pietrowiczem pt. „Cyfrowe tsunami. O codziennych strategiach młodzieży, rodziców i nauczycieli wobec technologii ekranowych", w ramach cyklicznego programu **Środy u Psychologów w Instytucie Psychologii UMK** (9.04.2025)
- Wystąpienie razem z S. Burdziejem pt. „Cyfrowe technologie uzależniające jako wyzwanie dla szkoły i rodziców", w ramach **spotkań edukacyjnych dla rodziców i nauczycieli w szkole Salezjańskiej w Toruniu** (26.02.2025).

Wreszcie czwartym obszarem, w który angażowałam się poza obiegiem stricte akademickim, są różne wymiary władzy w obszarze nowych technologii, w szczególności zagadnienie nowych form płatności i ich społecznych konsekwencji:

- Wykład pt. „Strach i komfort – o społecznych akceleratorach bezgotówkowej rewolucji w Polsce"; w ramach cyklu **Wtorki z Socjologią dla Centrum Wiedzy Młyn** w Toruniu (14.06.2022)
- Współorganizacja i prowadzenie panelu „Kto rządzi AI?" w trakcie **XXXIII Forum Ekonomicznego w Karpaczu** (3-5.09.2024).
- **Wykład inauguracyjny dla Toruńskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku** UMK pt. „Czy kryptoaktywa wykolejają system finansowy?" (10.2024).

W obszarze działalności organizacyjnej – wychodzącej poza opisaną wcześniej aktywność na forum PTS – realizowałam następujące aktywności:

- W latach 2009-2013 pełniłam rolę **pełnomocnika Rektora WSB ds. badań naukowych**.
- Od 2019 roku jestem **zastępcą dyrektora Instytutu Socjologii UMK w Toruniu oraz zastępcą przewodniczącego rady dyscypliny** nauki socjologiczne na Wydziale Filozofii i Nauk Społecznych UMK.
- 2025 – obecnie: jestem członkiem **Uczelnianej Komisji Antymobbingowej** na UMK.
- Dwukrotnie pełniłam rolę **promotora pomocniczego pracy doktorskiej** w ramach Szkoły Doktorskiej Nauk Społecznych UMK – w przewodzie K. Tamborskiej (obrona pracy miała miejsce w 10.2023) oraz w przewodzie O. Lubińskiego (w trakcie trwania).
- Kilkukrotnie **recenzowałam prace nadsyłane do Polish Sociological Review za** co otrzymałam od redakcji certyfikat w 2023 roku.
- 2020-2022: recenzowałam prace w trybie peer review dla **czasopisma International Sociology (wydawnictwo SAGE).**
- Recenzowałam w 2025 roku wniosek w ramach programu **Fulbright Junior Research Award** 2024/25 dla Polsko-Amerykańskiej Komisji Fulbrighta.
- Uczestniczyłam w **interdysycplinarnym zespole przygotowującym na UMK w Toruniu raport pt. *Wyniki analizy i diagnoza przyczyn zjawiska przedwczesnego kończenia nauki i przerywania kształcenia (drop out) w UMK***. Celem raportu była kompleksowa analiza zjawiska drop-outu na UMK w Toruniu, uwzględniająca jego uwarunkowania instytucjonalne, społeczne oraz indywidualne. Raport ten stał się podstawą wniosku konkursowego w ramach konkursu nr FERS.01.05-IP.08-005/24 pt. "Efektywne zarządzanie uczelnią w celu minimalizowania zjawiska drop outu". Projekt otrzymał dofinansowanie i jest obecnie realizowany na UMK pod kierownictwem prof. H. Solarczyk-Szwec.

Moje doświadczenie dydaktyczne stanowi bezpośrednie rozwinięcie i dopełnienie prowadzonej działalności naukowo-badawczej, opierając się na ścisłej synergii między teorią a praktyką analityczną. Kluczowy filar mojego dorobku dydaktycznego stanowią autorskie kursy z zakresu socjologii ekonomicznej (prowadzone zarówno w języku polskim, jak i angielskim) oraz globalizacji, podczas których pokazuję najnowsze wyniki badań nad siecią powiązań korporacyjnych, instytucjonalizacją płatności cyfrowych oraz dynamiką globalnej władzy strukturalnej, wzbogacając programy nauczania. Poprzez konwersatoria takie jak „Teorie zmiany społecznej" czy „Globalizacja", kształtuję u studentów umiejętność krytycznej analizy procesów makrostrukturalnych, łącząc klasyczne paradygmaty socjologiczne z nowoczesnymi ujęciami neoinstytucjonalnymi,

co pozwala na zrozumienie mechanizmów sterujących współczesnym rynkiem i społeczeństwem.

Równolegle rozwijam swój warsztat dydaktyczny w obszarach specjalistycznych, takich jak np. socjologia pracy, czy kursy dla kierunku Urban Sustainability Studies. Istotnym elementem mojej aktywności jest opieka naukowa i mentoring realizowany w ramach seminariów dyplomowych i magisterskich. W ostatnich kilku latach na UMK z sukcesem wypromowałam 13 dyplomantów oraz pełniłam rolę recenzenta w 10 przewodach dyplomowych. Ponadto mogę wskazać następujące, dodatkowe prace w polu dydaktycznym:

- Od 2019 roku **jestem opiekunem studenckiego koła naukowego studentów** socjologii UMK w Toruniu.
- W latach 2020-2024 byłam opiekunem praktyk studenckich dla kierunków socjologia i medioznawstwo w Instytucie Socjologii UMK.
- Przygotowałam **i wdrożyłam w 2025 roku koncepcję czasopisma studenckiego on-line - *#Risercz Przegląd prac studenckich Instytutu Socjologii UMK***. Moje działania obejmowały prace nad całościową koncepcją czasopisma (idee przewodnie, sposób wyboru tekstów, przygotowanie strony www, opieka nad pracami komisji oceniających). Do tej pory nadzorowałam dwie kolejne edycje czasopisma[6].
- Zainicjowałam udział Wydziału Filozofii i Nauk Społecznych UMK w Toruniu w **programie BIP Erasmus + *The Digital Age Unveiled: Tech, Consumption, Inequality, Culture*** realizowanym w maju 2025 roku na Uniwersytecie w Bolonii w konsorcjum z Paris-Lodron-Universitat Salzburg, Universidad Rey Juan Carlos Madryt, Panteio Panepistimio Koinonikon Kaipolitikon Epistimon Ateny. W ramach konsorcjum wzięłam udział w kilkumiesięcznym procesie przygotowania propozycji programu zajęć, współprowadziłam rekrutację studentów na Wydziale oraz uczestniczyłam w sesji zajęć w Bolonii (wygłosiłam wykład pt. „Digital money, cashless economy - old and new institutions' perspective") oraz w sesji zajęć online wygłaszając wykład "Inspired by activists - institutional work and emerging field of economic patriotism".
- W 2026 otrzymałam **wyróżnienie Rektora UMK w Toruniu za osiągnięcie dydaktyczne** związane ze zmianą formuły kursu „Teorie zmiany społecznej" na interaktywną wystawę posterową angażującą studentów różnych lat i kierunków studiów na Wydziale.

[6] Zob. https://www.soc.umk.pl/studia/risercz-przeglad-prac-studenckich-instytutu-socjologii-umk/.

Załączniki potwierdzające pobyty badawcze:

1. List zapraszający do WU Vienna of prof. R. Meyer
2. List zapraszający do SOCIUM Uniwersytet w Bremie od prof. S. Scherger

Universität Bremen

socium
Forschungszentrum
Ungleichheit und Sozialpolitik

Universität Bremen | Postfach 33 04 40, 28334 Bremen
SOCIUM

Prof. Dr. Joanna Szalacha-Jamuźek
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
Wydział Filozofii i Nauk Społecznych
Fosa Staromiejska 1a

87-100 Toruń
Polska / Polen

SOCIUM
Forschungszentrum
Ungleichheit und Sozialpolitik
Sprecherin

Prof. Dr. Simone Scherger
Mary-Somerville-Str. 5
28359 Bremen
Telefon 0421 218-58569
simone.scherger@uni-bremen.de

Sekretariat Silke Birkenstock-Niekamp
Telefon 0421 218-58596
sek-scherger@uni-bremen.de

Bremen, 13.03.2026

Invitation Research Visit

Dear Professor Szalacha-Jamuźek,

on behalf of SOCIUM I happy to invite you to join us here for a research visit in the context of the YUFE university cooperation from June 1st till June 17th, 2026. The working group of Professor Thomas Kern here at SOCIUM is looking forward to cooperate with you on your very interesting research on the “Youth Crisis as a Collective Action Issue”. I understand that you will receive funding from the YUFE program. Additionally, we offer you the usual infrastructure for a research visit at a university (office space, access to libraries etc.).

I do not have to stress that we would be very happy, if you would accept the invitation, and we are looking forward to having you with us during the summer to continue the interesting research.

With kind regards

Prof. Dr. Simone Scherger
Director of SOCIUM

WIRTSCHAFTS UNIVERSITÄT WIEN VIENNA UNIVERSITY OF ECONOMICS AND BUSINESS

dr Joanna Szalacha-Jarmużek
Instytut Socjologii UMK
ul. Fosa Staromiejska 1a, pok. 212
87-100 Toruń

EFMD EQUIS ACCREDITED

Vienna, 15.4.2025

Re: Invitation to visit the Institute for Organization Studies

Dear Joanna,

On behalf of the Institute for Organization Studies, Vienna University of Economics and Business, I have pleasure in inviting you to visit us from 29.09 to 12.10.2025.

The reason for your visit is to discuss your research on *youth "smartphones'" crisis as a collective action issue* and to explore potential collaborations in this area.

As you will appreciate, WU is not in a position to provide financial support for travel and accommodation in relation to this visit or any remuneration, but we are able to provide office facilities and other infrastructure.

We look very much forward to your valuable visit at the Institute for Organization Studies.

Sincerely Yours,

Renate Meyer

Full Professor of Organization Studies
Head of the Department for Management at WU Vienna
Head of the Institute for Organization Studies at WU Vienna
Co-Director of the Research Institute for Urban Management and Governance at WU Vienna
Part Time Professor in Institutional Theory at the Department for Organization, CBS Copenhagen Business School;
Distinguished Fellow at the Faculty of Social Studies, The Hebrew University of Jerusalem
Visiting Professor of Management at Saïd Business School, University of Oxford
Visiting Professorial Fellow at Alberta School of Business, University of Alberta

DEPARTMENT FÜR MANAGEMENT
DEPARTMENT OF MANAGEMENT

Institut für Organization Studies
Institute for Organization Studies
Univ.-Prof. Dr. Renate E. Meyer

T +43-1-313 36-4435, F +43-1-313 36-737
Welthandelsplatz 1, Building D2, 1020 Vienna, Austria
orga@wu.ac.at, www.wu.ac.at/